ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ ІЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКІУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

1924 ГЪЭ ЛЪАНДЭРЭ КЪЫДОКІ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

№66 (24.504) • 2023 гъэм мэкъуауэгъуэм (июным) и 3, щэбэт • Тхьэмахуэм щэ къыдокІ • И уасэр зы тумэнщ •

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-ІуэхущІапІэм къызэритамкІэ

ДэІэпыкъуныгъэр зэпыуркъым

Къэбэрдей-Балъкъэрым щыщу Дзэ Іуэху хэха щекІуэкІ Запорожье областым щыІэ зауэлІхэм якІэлъыкІуащ КъБР-м и Іэтащхьэ КІуэкІуэ Казбек.

РЕСПУБЛИКЭМ и УнафэщІым 503-нэ полкым яхузэдишащ зекІуапІэ гугъухэм пхыкІыфын хуэдэу зэгъэпэща машини 5, гъуэгуанэ хущхъуалъэхэмрэ нэгъуэщІ Іэмэпсымэхэмрэ.

«Ди зауэлІхэм защІэдгъэкъуэн Іуэхур зэпыдгъэуркъым. Гупхэм я унафэщІхэм сапыщІауэ сыщыт зэпытщ. Ахэр здэщыІэ щІыпІэм зэпыу имыІэу зыхуэныкъуэ хьэпшыпхэр идогъашэ», - жиІащ КІуэкІуэ Казбек.

Іэтащхьэр дзэ унафэщІхэм яхуэзэри епсэлъылІащ. «Хахуагъэрэ лІыгъэрэ къэзыгъэлъагъуэ ди щІалэхэм дригушхуэ хъунущ. Гу якІуэцІылъу, абыхэм къыхуагъэув къалэн гугъухэр ягъэзащІэ. Си гуми си псэми къабгъэдэкІыу, а хэкулІхэр, Къэбэрдей-Балъкъэрым и къуэ пэжхэр, зыгъэса адэ-анэхэм фІыщІэ яхузощІ, езыхэми щІалэхэм къабгъэдэкІыу сэлами язохыж, - къыхигъэщащ УнафэщІым. - Дауи, ди щІалэхэр я Іыхьлыхэм ящІоупщІэ. Дзэ Іуэху хэхам хэтхэм я унагъуэхэм зыщІагъэкъуэн папщІэ къызэрагъэпэща, «Хэкум и хъумакІуэхэр» фондым и къудамэу республикэм щыІэм нобэ лэжьэн зэрыщІидзар яжесІащ абыхэм. Дзэ Іуэхум хэтхэм я унагъуэхэри абы къикІыжа ветеранхэри гулъытэншэ хъунукъым. Япэми хуэдэу, защІэдгъакъуэ зэпыту дыщытынущ. Шэч хэлъкъым абы ди ТекІуэныгъэри гъунэгъу зэрищІынум».

Я пщІэр яІыгъыжу

КъБР-м и Іэтащхьэм «щІыналъэ сыхьэт» иригъэкІуэкІащ. Абы хэтащ КъБР-м и Правительствэм и УнафэщІ Мусуков Алий, республикэм и Іэтащхьэм и Администрацэм и унафэщІ Къуэдзокъуэ Мухьэмэд, район администрацэхэм я Іэтащхьэхэр.

ЗЭІУЩІЭМ къыщаІэтыну Іуэхугъуэ нэхъыщхьэм ипэ къихуэу, КІуэкІуэ Казбек къызэхуэсахэм яригъэцІыхуащ Тэрч район администрацэм и унафэщІым и къалэнхэр зыгъэзащІэу ягъэува Хъущт Аслъэнбий. Республикэм и Іэтащхьэр абы ехъуэхъуащ районым ифІ къызэрыкІыну лэжьыгъэ зэпэщ иригъэкІуэкІыну.

«ЩІыналъэ сыхьэтым» щытепсэлъыхьащ администрацэхэмрэ дзэ Іуэху хэхам хэтхэмрэ абыхэм я унагъуэхэмрэ ядэІэпыкъунымкІэ «Хэкум и хъумакІуэхэр» къэрал фондым и Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ къудамэмрэ зэрызэдэлэжьэну щІыкІэхэм.

Апхуэдэуи и гугъу ящІащ дзэ Іуэху хэхар щекІуэкІ щІыпІэхэм щыІэ зауэлІхэм зыхуэныкъуэ ерыскъыхэкІхэмрэ хьэпшыпхэмрэ зэрыхурагъашэм. КъищынэмыщІауэ, Къуэдзокъуэ Мухьэмэд къызэхуэсахэр щигъэгъуэзащ армэ гъатхэ дэшыгъуэр зэрекІуэкІымрэ дзэм контракт щІыкІэм тету къулыкъу щезыхьэкІыну хуейхэм я ІуэхукІэ къызэрагъэпэща хэщІапІэ щхьэхуэр зэрылажьэмрэ. НэхъапэкІэ контракт щІыкІэм тету дзэм къулыкъу щезыхьэкІынухэм УФ-м ЗыхъумэжыныгъэмкІэ и министерствэм абы теухуа зэгурыІуэныгъэ иращІылІэн папщІэ республикэм и цІыхухэр нэгъуэщІ хэгъэгухэм кІуэн хуей хъурт.

«Къэбэрдей-Балъкъэрым щыпсэухэр, я пщІэрэ я щІыхьрэ яІыгъыжу, Хэкур яхъумэну макІуэ. Езым я фІэфІыныгъэкІэ апхуэдэ зэгурыІуэныгъэм Іэ тезыдзэу нобэрей щытыкІэм къахуигъэув зауэ, граждан, цІыхухъу къалэнхэр зыгъэзэщІэну къэувхэм сэ фІыщІэ яхузощІ», - жиІащ КІуэкІуэ Казбек.

Апхуэдэу зэІущІэм хэтахэр тепсэлъыхьащ лъэпкъ проектхэр зэрагъэзащІэм, абы и лъэныкъуэкІэ районхэм щекІуэкІ лэжьыгъэхэм. Мусуков Алий жиІащ Налшык дэт, къат куэду зэтет унэхэм я пщІантІэхэр зэІузэпэщ щІыжыным щІыналъэ бюджетым къыхэкІыу иджыри мылъку зэрыхухахар. Абыхэм нэмыщІкІэ, ахъшэр зэгъэзэхуауэ къызэрагъэсэбэпам и фІыгъэкІэ, республикэм и къалащхьэм жылагъуэ щІыпІэу тху зыхуей щыхуагъэзэжынущ. КъищынэмыщІауэ, ар тепсэлъыхьащ егъэджэныгъэ ІуэхущІапІэхэм зэгъэпэщыжыныгъэ лэжьыгъэр зэрыщрагъэкІуэкІым, абы и лъэныкъуэкІэ я мурадхэми къытеувыІащ.

Республикэм и Іэтащхьэм пщэрылъ ящищІащ 2024 - 2026 гъэхэм и къэрал программэм хэхуэн папщІэ зэгъэпэщыжыныгъэхэр щрагъэкІуэкІыну курыт школхэр нэхъ псынщІэу къагъэнэІуэну.

ЩытыкІэм я нэІэ трагъэкІыркъым

КІуэкІуэ Казбек и Телеграм каналым цІыхубэм закъыщыхуигъэзащ, уэшхышхуэ къызэрешхам къиша щытыкІэм хумыбэлэрыгъыну къыхуриджэу.

«ПщІэ зыхуэсщІхэу республикэм щыпсэухэмрэ ди хьэщІэхэмрэ фызыхуэсакъыжыну сыныволъэІу, МЧС-м зэбгритыкІ хъыбархэм факІэлъыплъ, - дыкъыщоджэ Іэтащхьэм и напэкІуэцІым.

ЩытыкІэ гугъум иджыри махуэ зыбжанэкІэ зихъуэжынукъым. Урысей МЧС-м и управленэу КъБР-м щыІэми, щІыналъэ щхьэхуэхэм я унафэщІхэри, къэхъукъащІэхэр зыгъэзэкІуэж бригадэхэри хьэзыру щытщ. Псым кІэлъыплъ плъырыпІэхэр жэщ-махуэ хъурейм мэлажьэ. Псыхэр къызэриуам дызригъэува щытыкІэм дыкІэлъыплъ зэпытщ.

ЯлъагъумкІэ арэзыуэ, яфІэгъэщІэгъуэну

УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм ЛэжьыгъэмкІэ, социальнэ политикэмрэ ветеранхэм я ІуэхухэмкІэ и комитетым и унафэщІ Нилов Ярослав я пашэу лІыкІуэ гуп лэжьыгъэ ІуэхукІэ мы махуэхэм Къэбэрдей-Балъкъэрым щыІэщ. Дыгъуасэ ахэр яхуеблэгъащ Нартан къуажэм дэт школ-интернат №5-м, Сабий творчествэмкІэ «Дыгъэпс къалэ» академием, УФ-м Пенсэмрэ социальнэ страхованэмкІэ и фондым и къудамэу КъБР-м щыІэм.

ХЬЭЩІЭХЭМ псом япэу зыщагъэгъуэзащ сабий зеиншэхэмрэ адэ-анэ зыщхьэщымытхэмрэ школ-интернат №5-м щаІэ псэукІэм. ІуэхущІапІэм и унафэщІ Алишанов АлийсультІан ахэр щыгъуазэ ищІащ интернатым унагъуэ хабзэхэм тету сабийхэр зэрыщагъасэм, сыт и лъэныкъуэкІи къызэрызэгъэпэщам. Школ-интернатым езым и пщІантІэм туе жыгыу мини 3-м щІигъу щегъэкІ, Іэщ, шы, тхьэкІумэкІыхь щаІыгъ фермэхэр, жыг хадэхэр иІэщ, гуэдз хасэ. Нэхъыщхьэращи, цІыкІухэр а лэжьыгъэхэм хэгъуэзауэ къохъу.

- Сабий зеиншэхэмрэ адэанэм я нэІэм щІэмытхэмрэ гъащІэм тыншу зэрыхэзгъэн Іэмалхэм гулъытэ хэха мыбдеж щыхудощІ. Апхуэдэу гупжьей зэмылІэужьыгъуэу 28-рэ диІэщ, - къыхигъэщащ Алишановым. - Сабий 76-м ди нэІэ ятетщ. Школ-интернатым и бжэр сыт щыгъуи зэІухащ, ди цІыкІухэм къахохьэ къуажэм щыщ ныбжьыщІэу 140-рэ. Ахэр зэгъусэу йоджэ, гупжьейхэм макІуэ, зэныбжьэгъущ. ДызэреплъымкІэ, ар Іуэху бгъэдыхьэкІэфІщ сабийхэр цІыхум зэрыхэтыфынум хуэгъэхьэзырыным и лъэныкъуэкІэ. Еханэ классым къыщыщІэдзауэ зрагъэгъуэтыну ІэщІагъэм нэхъ тегъэщІауэ дадэлэжьэн щІыдодзэ. КъищынэмыщІауэ, школ-интернатым щекІуэкІ лэжьыгъэм ныбжьыщІэхэр жыджэру илъэс 14-м къыщыщІэдзауэ хэтщ, Лэжьыгъэ кодексым зэригъэувым тетуи улахуэ хэхаи къахь. Абы мыхьэнэшхуэ иІэу къызолъытэ, ахэр гъащІэм тыншу хыхьэфынымкІэ».

ХьэщІэхэр еплъащ школ-интернатым пщэфІэнымрэ дэнымрэ щыхуагъасэ и пэшхэм, сабийхэм я щыІэкІэ-псэукІэр зрагъэлъэгъуащ, абыхэм я узыншагъэм зэрыкІэлъыплъым и деж щыщІэкІыжу. Абдеж къэкІуахэм зрагъэцІыхуащ интернатыр къэзыуха ПащІэ Даринэ, ар еджэри къигъэзэжауэ илъэс еплІанэ хъуауэ абдеж дзэ дохутыру щолажьэ.

Егоровэ Татьянэ жиІащ депутатхэм мы школ-интернатым я нэІэ зэрытетыр, зэрыхъукІэ зэрызыщІагъакъуэр. НыбжьыщІэхэм защыхуигъазэм, ар абыхэм ехъуэхъуащ Сабийхэр хъумэным и дунейпсо махуэмкІэ. «Дэ дыхуейщ узыншэу, губзыгъэу, хэкупсэу фыкъэхъуну», - къыхигъэщащ абы.

Нилов Ярослав зи лІыкІуэ гупым къабгъэдэкІыу ныбжьыщІэхэм егъуэхъуащ щхьэж и хъуэпсапІэр къехъулІэну, гъащІэм увыпІэфІ щагъуэтыну. Абы жиІащ школ-интернатым зэрыпщафІэ хьэкурэ уэрэд зэрыжаІэну Іэмэпсымэрэ къызэрыхуашар. «Къэбэрдей-Балъкъэрым етІуанэу дыкъокІуэ. Нэхъ ипэкІэ нэгъуэщІ ІуэхущІапІэхэри тлъэгъуащи, жысІэну сыхуейт абыхэми ноби гукъыдэж ин зэрыщыдгъуэтар, щІэблэр зэрывгъасэ Іэмалхэр телъыджэ зэрытщыхъуар, - жиІащ Ниловым. - Унагъуэ зэхущытыкІэхэр мыбдеж зэрыщывгъэлъапІэмрэ къызэрыщывгъэсэбэпымрэ псом хуэмыдэу нэхъ дигу дыхьащ, балигъым хуэдэу, сабийми къалэн пыухыкІа зэраІэр зыхащІэу, пщэфІэн, жьыщІэн, къапщтэмэ, къабзагъэм зэрыкІэлъыплъын хуейр ящІэу къызэрытэджым мыхьэнэшхуэ иІэу къызолъытэ. Сынывохъуэхъу узыншагъэ быдэ фиІэну, мамыру фыпсэуну».

УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым и Къэрал Думэм ЛэжьыгъэмкІэ, социальнэ политикэмрэ ветеранхэм я ІуэхухэмкІэ и комитетым и фІыщІэ тхылъыр абы яритащ школ-интернатым и унафэщІ Алишанов АлийсультІанрэ лэжьакІуэхэу Нэгъуей Маринэ, Шэру Светланэ, Щомахуэ Залинэ сымэ.

(КІэухыр 2-нэ нап.).

adyghe@mail.ru • adyghepsale.ru • apkbr.ru • smikbr.ru • Адыгэ Псалъэ • Адыгэ Псалъэ

Шынагъуэншагъэм и шэсыпIэхэр

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек иригъэкIуэкIащ КъБР-м Хабзэм къемызэгъхэр къэмыгъэхъунымкIэ зэпымыууэ лажьэ зэзыгъэуIу зэхыхьэмрэ республикэм Экономикэ, жылагъуэ шынагъуэншагъэмкIэ и советымрэ я зэIущIэ.

Абы и лэжьыгъэм хэтащ КъБР-м и Парламентым и УнафэщI **Егоровэ Татьянэ**, КъБР-м и Правительствэм и УнафэщI **Мусуков Алий**, федеральнэ инспектор нэхъыщхьэу КъБР-м щыIэ **Мэкъуауэ Тимур**, министрхэр, хабзэхъумэ, къэпщытакIуэ-кIэлъыплъакIуэ IэнатIэхэм, щIыпIэ самоуправленэхэм, муниципалитетхэм я унафэщIхэр.

Тутнакъэщым къикIыжахэр гъащIэм хэгъэзэгъэжынымкIэ хабзэхъумэ IэнатIэхэм, къэрал къулыкъущIапIэхэм, щIыпIэ самоуправленэхэм ирагъэкIуэкI лэжьыгъэхэм тепсэлъыхьащ УФ-м и УФСИН-м и къудамэу КъБР-м щыIэм и унафэщIым и къалэнхэр пIалъэкIэ зыгъэзащIэ **Ковалёв Михаил**, КъБР-м щыIэ МВД-м и министр **Павлов Василий**, республикэм лэжьыгъэмрэ цIыхухэм псэуныгъэм теухуауэ къащхьэщыжынымкIэ и министр **Асанов Алим**, Шэрэдж муниципальнэ щIыналъэм и унафэщI **Кульбаев Алан** сымэ.

Лъэпкъхэм яку зэникъуэкъу къыдэзылъхьэну хущIэкъу, хамэ къэралхэм я тIасхъэщIэх IэнатIэхэм я нэIэм щIэту лажьэ дунейпсо жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм ирагъэкIуэкI Iуэху мыщхьэпэхэм япэщIэтынымкIэ ялэжьхэм я гугъу ищIащ КъБР-м лъэпкъ Iуэхухэмрэ жылагъуэ проектхэмкIэ и министр **КIурашын Анзор**.

Хабзэхъумэ IэнатIэхэм я лэжьыгъэм щытепсэлъыхьым къыхагъэщащ «Шынагъуэншэ икIи фIагъ зиIэ автомобиль гъуэгухэр», «ПсэупIэхэмрэ къалэ уэрамхэмрэ», «Экология» лъэпкъ проектхэр гъэзэщIа зэрыхъур.

ЗэIущIэм зэрекIуэкIам теухуауэ унафэ пыухыкIахэр къащтащ икIи къыхагъэщащ Iулъхьэ тыным пэщIэтынымкIэ ирагъэкIуэкI Iуэхур щIагъэхуэбжьэну, тутнакъэщым исахэр гъащIэм хэгъэзэгъэжыным хуэунэтIа лэжьыгъэхэр ирагъэфIэкIуэну.

ЩIалэгъуалэр трегъэгушхуэ

«Урысейм и щIалэгъуалэ» агентствэм и къэпщытакIуэ гупыр мы махуэхэм хоплъэ «ЩIалэгъуалэм я щыналъэ» зэпеуэм къагъэхьа програмэхэм.

НОБЭ утыкум кърахьащ Къэбэрдей-Балъкъэрым икIахэм я программэр. Республикэм и Iэтащхьэ КIуэкIуэ Казбек ар ядиIыгъащ икIи Iуэхум тригъэгушхуащ. Абы зэIущIэм хэтхэм защыхуигъазэм къыхигъэщащ, къэралым и Президентым и унафэм и фIыгъэкIэ, «Урысейм и щIалэгъуалэ» агентствэм и дэIэпыкъуныгъэкIэ, республикэм щIалэгъуалэ политикэм жыджэру зэрызыщиужьыр. КIуэкIуэ Казбек ди ныбжьыщIэхэм ехъуэхъуащ зэпеуэм ехъулIэныгъэхэр щызыIэрагъэхьэну.

Къэбэрдей-Балъкъэрым къыбгъэдэкIыу зэпеуэм хэтщ республикэм щIалэгъуалэ Iуэхухэмкiэ и министр Лу Азэмэт зи пашэ, районхэм, жылагъуэ зэгухьэныгъэхэм я лIыкIуэхэр, апхуэдэуи сыт хуэдэ Iуэхуми хуэжыджэр ныбжьыщIэхэр зыхэт гуп.

Зэпеуэр хуэунэтIащ къэралым и щыналъэ псом дежкIи зыуэ щыт щIалэгъуалэ политикэр пхыгъэкIыным. Программэм хохьэ иджырей инфраструктурэм зегъэужьыныр, Iуэху щхьэпэхэм телэжьэныр, абыхэм щIалэгъуалэ нэхъыбэ къыхэшэныр, ныбжьыщIэ зэчиифIэхэм я зэфIэкIхэр зрагъэхъулIэфынымкIэ Iэмалхэр къахузэгъэпэщыныр. ЩIалэгъуалэ политикэм къахуигъэув унэтIыныгъэ нэхъыщхьэхэмкIэ зэIущIэ 40-м щIигъу, щIалэгъуалэ центру 5 къызэIуахыну я мурадщ. Апхуэдэ центрхэр щыIэнущ Налшык, Тырныауз, Май, Шэджэм къалэхэм, Анзорей къуажэм. Программэм и къалэн нэхъыщхьэр щIалэгъуалэм ядэлэжьэнымкIэ Iуэхугъуэ куэд къызэщIэзыубыдэ IэнатIэ щхьэхуэ 2025 гъэм ирихьэлIэу къызэгъэпэщынырщ.

Фигу къэдгъэкIыжынщи, нэгъабэ екIуэкIа зэпеуэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и программэр балл нэхъыбэ зыхуагъэува урысей хэгъэгуипщIым ящыщ зы щыхъуауэ щытащ, абы ипкъ иткIи, 2023 гъэм щIалэгъуалэ центрхэр къыщызэрагъэпэщ Налшык, Нарткъалэ, Къэщкъэтау.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-IуэхущIапIэ.

ЯлъагъумкIэ арэзыуэ, яфIэгъэщIэгъуэну

(КIэухыр. ПэщIэдзэр 1-нэ нап.)

КъБР-м и Парламентым еджапIэм тыгъэ хуищIащ удз зэрыпаупщI Iэмэпсымэ.

КъыкIэлъыкIуэу, хьэщIэхэм зыхагъэгъуэзащ Сабий творчествэмкIэ «ДыгъафIэ къалэ» академием и лэжьыгъэм. Ахэр еплъащ маэстро Темыркъан Юрэ, сурэтыщI цIэрыIуэ Шемякин Михаил сымэ я цIэкIэ къызэIуаха классхэм ныбжьыщIэхэм зэрызыщагъасэм, шахмат клубым и ехъулIэныгъэхэм, ныбжьыщIэхэм робототехникэм щаIэ зэфIэкIым, апхуэдэуи едэIуащ вирусхэм пэщIэтыным хуэгъэзауэ къэкIыгъэ зэхуэмыдэхэр къэгъэсэбэпауэ жьэм жьэдагъэжыхь псы хущхъуэр зэрыуалъхьэ медицинэ маскэхэмрэ абыхэм къызэрагупсысам.

Комитетым и фIыщIэ тхылъхэр егъэджакIуэ зыбжанэм хуагъэфэщащ.

Ивановскэ щIыналъэм и Думэм и УнафэщI, УФ-м и Федеральнэ Зэхуэсым епхауэ лажьэ УФ-м и законодателхэм я советым социальнэ политикэмкIэ и комиссэм и Iэтащхьэ **Дмитриевэ Маринэ** жиIащ «ДыгъафIэ къалэ» академием и гъэсэнхэм я Iущагъым ахэр къызэригъэуIэбжьар: «Дэтхэнэми къигупсыса и проектым апхуэдизкIэ гъэщIэгъуэну дыхигъэгъуазэрти, а Iуэхум ахэр зэрыдихьэхыр хьэкъ тщыхъуащ. Апхуэдэуи гу лъыстащ щалъхуа я щIыналъэр абыхэм фIыуэ зэралъагъум, зэрырипагэм. Ар гъэсэныгъэм и Iыхьэ нэхъыщхьэщ. А псор зи фIыщIэр, шэч хэмылъу, егъэджакIуэхэмрэ я гъэсакIуэхэмрэщ. ИкъукIэ ди гуапэщ нобэ тлъэгъуар, сабий губзыгъэхэр къызэрыхъур. Парламентхэр зэрызэдэлэжьэнум дыщытепсэлъыхькIэ, абы къикIыр псом япэу цIыхухэм ди зэныбжьэгъугъэрауэ къызолъытэри, дызэкIэлъыкIуэнщ».

КъБР-м Пенсэмрэ социальнэ страхованэмкIэ и фондым и лэжьыгъэм зыщыхагъэгъуазэм, хьэщIэхэм къыжраIащ 2023 гъэм и япэ мазитхум абы цIыху мин 39-м электроннэу зыкъызэрыхуагъэзар, IуэхущIапIэм и клиент IэнатIэм мини 4 зэрекIуэлIар. Къэралыр унагъуэхэм зэрыдэIэпыкъум папщIэ фIыщIэ хуищIыну Iуэхум зыкъригъэхьэлIат бынипщI зыпI Архэст Маритэ. Бзылъхугъэр къэрал унафэщIхэм зэрахуэарэзыр къыхигъэщри, яхуигъэхьэзыра тыгъэхэри яритащ.

IуэхущIапIэхэм я лэжьыгъэм зыхагъэгъуэза нэужь, УФ-м и Къэрал Думэм и комитетым и лIыкIуэхэм КъБР-м и Правительствэм «стIол хъурей» щрагъэкIуэкIащ, «УФ-м Пенсэмрэ социальнэ страхованэмкIэ и фондым теухуауэ» федеральнэ законым къыщыгъэлъэгъуахэр зэрагъэзащIэм щытепсэлъыхьу. Абы къыщаIэта Iуэхухэм теухуа тхыгъэ ди газетым къыкIэлъыкIуэ къыдэкIыгъуэм тетынущ.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

КъБР-м и Правительствэм

Илъэситху пIалъэр кIыхьлIыхьу къалъытэ

КъБР-м и Правительствэм и УнафэщI Мусуков Алий иригъэкIуэкIащ Iуэхугъуэ щхьэхуэхэр къыщаIэта зэIущIэ.

«Дыкъэзыухъуреихь дунейр хъумэнымрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и щIыуэпсым и хъугъуэфIыгъуэхэр къэгъэсэбэпынымкIэ» республикэм и къэрал программэм зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным и проектыр игъэхьэзыращ КъБР-м и Правительствэм. КъБР-м щIыуэпс хъугъуэфIыгъуэхэмрэ экологиемкIэ и министрым и къуэдзэ **Табыхъу Аслъэнджэрий** тепсэлъыхьащ ахэр зыхуэдэм.

- ЗэхъуэкIыныгъэхэр тещIыхьащ уэлбанэ кIыхьым и зэранкIэ гъуэгухэм къытелъэда ятIэпсыр гъэкъэбзэным. ЯтIэпсыр зэрыж ухуэныгъэ щагъэувынущ Герхожан Су псым и IущIапIэм щегъэжьауэ Бахъсэнылсым нэс. Iуэхур гъэзэщIа хъунущ «Псы хъугъуэфIыгъуэр къэгъэсэбэпын» программэм тету, - жиIащ абы.

Iэмэпсымэщiхэр къэзыщIэху промышленнэ IуэхущIапIэхэм абы трагъэкIуадэ ахъшэм щыщ хуапшыну КъБР-м и республикэ бюджетым къыхэкI субсидиер зэрыратыну щIыкIэр игъэбелджылащ КъБР-м промышленностымкIэ, энергетикэмрэ сатумкIэ и министрым и къуэдзэ **КIарэ Елдар**. Ар ягъэбелджылащ 2014 гъэ лъандэрэ щыIэ «Промышленностым зегъэужьынымрэ хьэрхуэрэгъухэм ефIэкIыным елэжьынымкIэ» щыIэ программэмрэ «КъБР-м промышленностымрэ сату Iуэхумрэ зыщегъэужьынымкIэ» подпрограммэмрэ тету.

- IуэхущIапIэр зыхэтыну зэпеуэм щытекIуэхэм субсидиер иратынущ япшыныжын хуэмейуэ. Ауэ къащэхуну Iэмэпсымэхэм текIуэдэну мылъкум и процент 50 нэхърэ нэхъыбэ ятынукъым, ахъшэкIэ къэплъытэми, ар сом мелуан 20-м фIэкIынукъым, - жиIащ къэпсэлъам.

КIарэ Елдар къытеувыIащ унагъуэхэм къыщIах кIэрыхубжьэрыхум ирашIэнумкIэ щыIэ «Урысей экологие оператор» IуэхущIапIэм, Ставрополь крайм и Правительствэм, КъБР-м и Правительствэм Ставрополь крайм экопромышленнэ паркым зыщегъэужьыным и лъэныкъуэкIэ я зэгурыIуэныгъэм.

«Къат куэду зэтет унэхэм щыпсэухэм зэдай мылъкур зехьэным теухуауэ» КъБР-м и законым зэхъуэкIыныгъэ хэлъхьэным и проектыр игъэбелджылащ КъБР-м ухуэныгъэмрэ псэупIэ-коммунальнэ хозяйствэмкIэ и министр **Бэрбэч Алим**.

Программэм хеубыдэ республикэм щыIэ къат куэду зэтет унэ псори. Абыхэм щыпсэухэм ар зехьэным папщIэ ят ахъшэр халъхьэ программэр ягъэбелджыла нэужь илъэситхум хрубыдэу. 2020 гъэм республикэм и программэм хабжащ къат куэду зэтет уни 171-рэ. Ар метр зэбгъузэнатIэ мин 428,8-рэ мэхъу. КъапщтэмэI, унэхэр зехьэным текIуэдэнущ сом мелард 2,9-рэ. Уасэхэр къабжащ 2023 гъэм къекIуэкIым тещIыхьауэ. Унэхэр зехьэным ухуах ахъшэр зэрат илъэситху пIалъэр кIыхьлIыхьу къалъытэ. Ар ягъэмэщIэну я мурадщ мази 8-м нэсыху.

Сабий садхэмрэ егъэджэныгъэ IуэхущIапIэхэмрэ щIэныгъэ зэрыщрагъэгъуэтым, абыхэм я лэжьакIуэхэм улахуэ зэрырат щIыкIэм теухуауэ 2023 гъэмрэ къыкIэлъыкIуэ 2024, 2025 илъэсхэмрэ тещIыхьауэ къалэхэмрэ къуажэхэмрэ хухах бюджетым халъхьэну мылъкум и IуэхукIэ къэпсэлъащ КъБР-м егъэджэныгъэмрэ щIэныгъэмкIэ и министрым и къуэдзэ **Мокаев Ачемиз**. Ар къытеувыIащ сабий зеиншэхэмрэ адэ-анэ зыщхьэщымытыжхэмрэ папщIэ щыIэ IуэхущIапIэхэр 2024 гъэм фIэмыкIыу мардэ щхьэхуэм тегъэувэнымкIэ Правительствэм и проектым. Школ-интернат фIэщыгъэр зэхъуэкIын хуейуэ къалъытэ «Сабий зеиншэхэмрэ адэ-анэ зыщхьэщымытыжхэмрэ гъащIэм хэзыгъэгъуазэ центр» жиIэу. Центрым щыIэнущ сабий зеиншэ къалъхуагъащIэхэм щегъэжьауэ илъэс 23 ныбжьым нэс.

КъБР-м лэжьыгъэмрэ цIыхухэм псэуныгъэм теухуауэ къащхьэщыжынымкIэ и министр **Асанов Алим** тепсэлъыхьащ республикэм и унагъуэ хуэмыщIахэм, гугъуехь пэщIэхуахэм зэрадэIэпыкъуну щIыкIэр зыгъэбелджылы Iуэхугъуищым.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

ШхэкIэми мардэ иIэщ

«Егъэлеиныгъэ зыхэмылъ ерыскъы зэхьэлIэкIэм (шхэкIэм) и махуэ» жыхуаIэр япэ дыдэу щагъэлъэпIар 2011 гъэращ. Ар Урысей Федерацэм къыщагупсыса и жэуапт Америкэм и Штат Зэгуэтхэм (США) «увыIэжыкIэ зымыщIэ шхэкIэ» зыфIащу, сыт и щIысри щашх хъу махуэу а къэралым къыщаублам.

МЫ IУЭХУМ нэгъуэщIуи йоджэ: «Узыншагъэ къызыпэкIуэ шхэкIэ» жыхуиIэу. Къызэрырахьэжьэрэ илъэс бжыгъэ дэкIами, зэрырагъэкIуэкIыр къэрал унафэ хэмылъу. Ар УФ-м щыпсэухэм я деж щыгъэувынымкIэ жэрдэмыр къыхэзылъхьауэ щытар Интернетым исуа IуэхукIэ зэгурыIуа гупышхуэм зэдыхэтахэрщ.

Кърахьэжьам и телъхьэхэр псынщIащэу куэд зэрыгъэхъуащ. Абыхэм къалъытащ мыр цIыхухэр нэхъ зыгъэпIейтей Iуэхугъуэ нэхъыщхьэхэм ящыщу. Ар къыщIэкIащ ерыскъы зэхьэлIэкIэм мардэ хэлъын зэрыхуейм ехьэлIауэ иужьрей илъэсхэм дэнэ лъэныкъуэкIи зыщызыубгъуа псалъэмакъым и щIэдзапIэу.

Пасэрей Алыджым щыпсэуа дохутыр, философ цIэрыIуэ Гиппократ къызэрилъытамкIэ, узыфэ псоми къежьапIэ яхуэхъур шхэкIэ егъэлеяращ.

Ауэ щыхъукIи, зи гугъу тщIы махуэр хуэгъэзащ хабзэ пыухыкIа гуэрым тету ушхэн зэрыхуейм жылагъуэм гу лъегъэтэным.

Зыхуей-зыхуэныкъуэхэмкIэ зэгъэпэща, егъэлеиныгъэ зыхэмылъ шхэкIэр - цIыхум, щыцIыкIум деж къыщегъэжьауэ, и Iэпкълъэпкъыр зэрыубыдынымкIэ, зыужьыныгъэ тэмэм игъуэтынымкIэ, гъащIэр кIыхь хъунымкIэ Iэмал нэхъ пажэхэм ящыщу къалъытэ.

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

Сабийхэм яхуэпщI гулъытэр къэкIуэнум и гъуазэщ

Сабийхэр хъумэным и дунейпсо махуэм КъБР-м и Парламентым и Унафэщӏ Егоровэ Татьянэрэ депутатхэмрэ «Нэмыс» республикэ социально-реабилитацэ центрым щыӏащ. Егоровэр цӏыкӏухэм ехъуэхъуащ махуэшхуэм щхьэкӏэ:

- Мыр сабиигъуэм, гурыфӏыгъуэм, хъуэпсапӏэхэм я махуэшхуэщ. Сабийхэр гъащӏэм и тыгъэщ, дэ насыпыфӏэ дызыщӏщ. Дыхуейщ фэ губзыгъэу, узыншэу, ехъулӏэныгъэхэр фиӏэрэ лэжьыгъэм фыхуэӏэкӏуэлъакӏуэу фыкъэхъуну, ди Хэкур фӏыуэ флъагъуу, абы фыхуэпэжу фыпсэуну.

Иджыпсту къэралым куэд ещӏэ сабийхэм иджырей зэманым декӏу егъэджэныгъэ, спорт, медицинэ, щӏэнхабзэ унэхэр къахузэӏухыным, псом хуэмыдэу хуэныкъуэхэм защӏэгъэкъуэным теухуауэ. Мэкъуауэгъуэм и 1 махуэм дэ сытым дежи цӏыкӏухэм дахохьэ, сыт щхьэкӏэ жыпӏэмэ, сабийхэм папщӏэ пщӏэ сыт хуэдэ ӏуэхури ди къэкӏуэнум хуэтщӏ хэлъхьэныгъэщ.

Фӏыщӏэ псалъэкӏэ захуэзгъэзэну сыхуейщ фэ зэпымычу фщӏыгъу гъэсакӏуэхэмрэ егъэджакӏуэхэмрэ. Зэман дэкӏмэ, ахэращ фэри фыщӏэ зыхуэфщӏынур, сыт щхьэкӏэ жыпӏэмэ, ахэр ягукӏи я псэкӏи етауэ къывдэлэжьащ, абыхэм къыфхалъхьам фэ цӏыху зэпӏэзэрыту гъащӏэм фыхагъэувэщ, - жиӏащ Егоровэм.

Зэӏущӏэм хэтащ КъБР-м и Парламентым Егъэджэныгъэмкӏэ, щӏэныгъэмрэ щӏалэгъуалэм я ӏуэхухэмкӏэ и комитетым и унафэщӏ Емуз Нинэ, Экономикэ политикэмкӏэ, инновацэ зыужьыныгъэмрэ хьэрычэт ӏуэхумкӏэ комитетым и унафэщӏ Iэпщэ Заур, КъБР-м лэжьыгъэмрэ цӏыхухэм псэуныгъэ и лъэныкъуэкӏэ къащхьэщыжынымкӏэ и министр Асанов Алим сымэ.

«Нэмыс» центрым и унафэщӏ Къардэн Адэлбий хьэщӏэхэм фӏыщӏэ яхуищӏащ я гулъытэ зэи зэрыщамыгъэщӏэм папщӏэ. Центрым и гъэсэн цӏыкӏухэм концерт гукъинэж ягъэхьэзырат.

Къыхэдгъэщынщи, КъБР-м и Парламентым и депутатхэм сытым дежи гулъытэ хэха хуащӏ гъащӏэм щытыкӏэ гугъу иригъэува сабийхэм икӏи махуэшхуэхэм деж яхохьэ, тыгъэхэмкӏэ ягъэгуфӏэ.

КъБР-м и Парламентым и пресс-ӏуэхущӏапӏэ.

Гъуэгум и плъырхэр

Зэпеуэ

«Шэрхъ шынагъуэншэ» урысейпсо зэпеуэм и республикэ ӏыхьэр иджыблагъэ екӏуэкӏащ. Мы гъэм абы хэтащ КъБР-м и районхэм, Налшык къалэ округым я школакӏуэхэм я командэ 14, Налшык дэт курыт еджапӏэ №7-м полицэм щиӏэ кадет классым, сабий творчествэмкӏэ «Дыгъафӏэ къалэ» академиемрэ творчествэмкӏэ я унэм гъуэгухэм къыщыхьу транспорт зэжьэхэуэхэм сабийхэм фэбжь хамыхыным хуэгъэза лэжьыгъэ егъэкӏуэкӏынымкӏэ и центрым и инспектор гупым щыщхэр.

ӀУЭХУ гуапэр къыщызэӏуахым кърихьэлӏащ хьэщӏэ лъапӏэхэу КъБР-м Экономикэ, жылагъуэ шынагъуэншагъэмкӏэ и советым и секретарь **Тату Казбек**, республикэм къэрал кӏуэцӏ ӏуэхухэмкӏэ и министру щыӏэ, полицэм и генерал-лейтенант **Павлов Василий**, КъБР-м егъэджэныгъэмрэ щӏэныгъэмкӏэ и министр **Езауэ Анзор**, КъБР-м транспортымрэ гъуэгу хозяйствэмкӏэ и министр **Дыщэкӏ Аслъэн**, КъБР-м и Парламентым промышленностымкӏэ, транспортымкӏэ, зэпыщӏэныгъэхэмрэ гъуэгу хозяйствэмкӏэ и комитетым и унафэщӏ **Байдаев Сэлихь**, республикэм и Парламентым и депутат **Выныжь Чэрим**, Жылагъуэ советым хэт **Литвинов Роман**, МВД-м и Жылагъуэ советым и тхьэмадэ Мэкъушэ Русланрэ абы и къуэдзэ **Бакуев Жэмалрэ**, республикэм Къэрал автоинспекцэмкӏэ и управленэм и унафэщӏым и къалэнхэр пӏалъэкӏэ зыгъэзащӏэ, полицэм и полковник **Сухорученкэ Дмитрий**, Ныбжьыщӏэхэм творчествэмкӏэ я унэм гъуэгухэм къыщыхьу транспорт зэжьэхэуэхэм сабийхэм фэбжь хамыхыным хуэгъэза лэжьыгъэ егъэкӏуэкӏынымкӏэ и центрым и унафэщӏ **Блашэ Виолеттэрэ** Къэбэрдей-Балъкъэрым мафӏэсым пэщӏэт-къегъэлакӏуэ и ӏэнатӏэм и лэжьакӏуэхэм я ӏэзагъэм щыхагъахъуэ, я къалэнхэм щыхуагъэхьэзыр центрым и егъэджакӏуэ **Аброкъуэ Мадинэрэ**.

Павлов Василий сабийхэм ехъуэхъуащ нэхъыфӏхэр къыщыхахыну республикэ ӏыхьэм зэрыщӏидзэмкӏэ икӏи къыхигъэщащ мыпхуэдэ зэпеуэхэм мыхьэнэшхуэ зэраӏэр, шынагъуэншагъэр сыт щыгъуи япэ игъэщыпхъэу зэрыщытыр.

Тату Казбек ӏуэхуфӏым хэт сабийхэм фӏыщӏэ яхуищӏри жиӏащ гъуэгум зэрыщызекӏуэ хабзэхэр гъэзэщӏэным апхуэдэ гулъытэ зэригъуэтым и фӏыгъэкӏэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и гъуэгухэм щызекӏуэхэм я зэхэщӏыкӏым зэрызиӏэтыр.

- Илъэс 50 хъуауэ ЮИД-м ирегъэкӏуэкӏ гъуэгу-транспорт къэхъукъащӏэхэм ехьэлӏа профилактикэ ӏуэхур икӏи инспектор ныбжьыщӏэхэм я лэжьыгъэм сэбэпу пылъыр къэзыгъэлъагъуэщ Урысей Федерацэм и гъуэгухэм фэбжь щагъуэтынкӏэ е щыхэкӏуэдэнкӏэ хъуну щытахэу апхуэдэ гуззэвгъуэхэм щахъумахэм я бжыгъэр. Шынагъуэншагъэр къызэгъэпэщыным фызэрытелажьэм, абы хуэфщӏ хэлъхьэныгъэм папщӏэ фӏыщӏэ фхузощӏ, - къыхигъэщащ Езауэ Анзор.

Мэкъушэ Руслан жиӏащ жылагъуэм и лӏыкӏуэхэу Къэрал автоинспекцэм дэлажьэхэр зэрыщыгъуазэр гъуэгум шынагъуэншэу щызекӏуэным теухуауэ къызэгъэпэщыным къарууэ ирахьэлӏэр зыхуэдизым.

ЮИД зэщӏэхъееныгъэр къызэрызэрагъэпэщрэ илъэс 50 щрикъум ирихьэлӏэу щӏыхь, фӏыщӏэ тхылъхэр Павлов Василий яритащ зэдэлажьэ ведомствэхэм ящыщхэм, егъэджакӏуэхэмрэ журналистхэмрэ.

Зэпеуэм щӏидзэн ипэкӏэ концерт екӏуэкӏащ.

Сыхьэтищкӏэ школакӏуэхэм ягъэлъэгъуащ гъуэгум шынагъуэншэу щызекӏуэным теухуа хабзэм зэрыхащӏыкӏыр, лъакъуэрыгъажэр зэрагъэӏурыщӏэмрэ лей зытехьахэм япэ дэӏэпыкъуныгъэ зэрыратыфынумрэ, апхуэдэуи ныбжьыщӏэхэр ущиину теухуауэ утыкум къызэрыщыпсэлъэфыр ягъэлъэгъуащ.

Щӏыхь тхылъхэр, дипломхэмрэ саугъэтхэмрэ иратащ зэпеуэм хэта псоми. Щхьэзакъуэ зэхьэзэхуэхэм щытекӏуащ: «Знатоки ПДД» унэтӏыныгъэм - Бахъсэн районым щыщ Хьэцӏыкӏу Темыркъанрэ Шэджэм районым къикӏа Быж Дисанэрэ; «Япэ дэӏэпыкъуныгъэ етыным хэзыщӏыкӏхэр» ӏыхьэм Шэджэм районым щыщ Вэрокъуэ Самиррэ Май районым къикӏа Кузнецовэ Аннэрэ; «Лъакъуэрыгъажэр зегъэкӏуэн» жыхуиӏэм екӏуу зыкъыщагъэлъэгъуащ «Полицэм и кадетхэр» гупым щыщ Абей Алихъанрэ Май районым и ЮИД командэм хэт Карслиевэ Эльвирэрэ.

«Дызэщыгъуу шынагъуэншагъэм дрителъхьэщ» унэтӏыныгъэм, ЮИД зэщӏэхъееныгъэр илъэс 50 зэрырикъум хуэгъэпсам, щытекӏуащ Шэджэм районым и командэр.

Урысейпсо зэпеуэм и республикэ ӏыхьэм ещанэ увыпӏэр къыщихьащ Май районым и гупым. Бахъсэн районым и инспектор ныбжьыщӏэхэр етӏуанэщ, зыманщӏэкӏэ абыхэм япэ ищри, Шэджэм районым и ЮИД командэм бжьыпэр иубыдащ.

БАХЪСЭН Азэмэт.

Мы махуэхэм

Мэкъуауэгъуэм и 3, *щэбэт*

♦**Лъакъуэрыгъажэм и дунейпсо махуэщ**

♦**1935 гъэм** къалъхуащ биологие щӏэныгъэхэмкӏэ доктор, профессор, сабийхэм папщӏэ тхылъ куэд къыдэзыгъэкӏа **Тамбий Александр**.

♦**1948 гъэм** къалъхуащ публицист, КъБР-м щӏыхь зиӏэ и журналист, «Адыгэ псалъэ» газетым и обозреватель **Шал Мухьэмэд**.

♦**1953 гъэм** къалъхуащ радиожурналист, Урысей артиадэм и лауреат **Багъэтыр Нинэ**.

♦**1962 гъэм** къалъхуащ Кубаным и къэрал, политикэ лэжьакӏуэ, Успенскэ куеймрэ Армавир къалэмрэ я ӏэтащхьэу, Краснодар крайм и губернаторым и япэ къуэдзэу щыта **Хьэту Жамболэт**.

Дунейм и щытыкӏэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкӏэ, Налшык пшэр техьэ-текӏыу щыщытынущ. Хуабэр махуэм градус 23-рэ, жэщым градус 17 - 19 щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 4, *тхьэмахуэ*

♦**Бийр къащытеуам хэкӏуэда сабийхэм я дунейпсо махуэщ**

♦**1943 гъэм** Налшык щекӏуэкӏащ фашистхэм я бийуэ республикэм и цӏыхубзхэм къызэрагъэпэща пэкӏур.

Дунейм и щытыкӏэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкӏэ, Налшык уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градус 22 - 24-рэ, жэщым градус 18 - 19 щыхъунущ.

Мэкъуауэгъуэм и 5, *блыщхьэ*

♦**Дыкъэзыухъуреихь щӏыуэпсым и дунейпсо махуэщ**

♦**1926 гъэм** къалъхуащ журналист, тхакӏуэ, КъБР-м щӏэнхабзэмкӏэ щӏыхь зиӏэ и лэжьакӏуэ, «Адыгэ псалъэ» газетым мэкъумэшымкӏэ и къудамэм и унафэщӏу илъэс куэдкӏэ щыта **Бекъан Чыланий**.

♦**1930 гъэм** къалъхуащ адыгей усакӏуэ **Хъунэгу Нуриет**.

♦**1939 гъэм** къалъхуащ УФ-м щӏыхь зиӏэ и мелиоратор **Мамхэгъ Алексей**.

♦**1943 гъэм** къалъхуащ КъБР-м и цӏыхубэ усакӏуэ, публицист **Бещтокъуэ Хьэбас**.

♦**1949 гъэм** къалъхуащ радиожурналист **Кӏудей Лидэ**.

♦**1960 гъэм** къалъхуащ мэкъумэш щӏэныгъэхэмкӏэ доктор **Мамбэт Мурадин**.

♦**1967 гъэм** къалъхуащ экономикэ щӏэныгъэмкӏэ доктор, КъБКъМУ-м и профессор **Фиӏэпщэ Владимир**.

Дунейм и щытыкӏэнур

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкӏэ, Налшык уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градус 22-рэ, жэщым градус 17 щыхъунущ.

Зыгъэхьэзырар **ЩХЬЭЩЭМЫЩӀ Изэщ.**

Лъэпкъ ӏущыгъэ:

Насыпыр пщэдджыжьым ягуэш.

ЛIэщIыгъуэ ныкъуэм щIигъуауэ

Лъэпкъ журналистикэм и зыужьыныгъэм зи гуащIэшхуэ езыхьэлIа, щIыналъэр ефIэкIуэным, жылагъуэм щызекIуэ гупсысэр унэтIыным зи къалэмыр шэрыуэу илъэс 50-м щIигъуауэ хуэзыгъэлажьэ цIыху цIэрыIуэхэм ящыщщ ди лэжьэгъу лъапIэ, «Адыгэ псалъэ» газетым и обозреватель, КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист Шал Мухьэмэд Къасым и къуэр. Гупым ди нэхъыжьыфIым и ныбжьыр нобэ, мэкъуауэгъуэм и 3-м, илъэс 75-рэ ирокъу.

ЛIЭЩIЫГЪУЭ ныкъуэм щIигъуауэ журналист IэщIагъэм ирилажьэ Мухьэмэд и Iуэху зехьэкIэкIэ, цIыху хэтыкIэкIэ щапхъэ зытраххэм ящыщщ. Газетым зэрыщыIэрэ пщэрылъ планыр щимыгъэзэщIа, къалэн щащIар тэмэму щызэфIимыгъэкIа къэхъуакъым. ЦIыхум хэлъыфыну хьэл нэхъыфIхэм ящыщ куэд дыболъагъу Мухьэмэд. Апхуэдэхэщ пэжыгъэр, жэуаплыныгъэр, гуапагъэр, цIыхугъэ лъагэр, зэхэщIыкI куур.

Бахъсэн районым хыхьэ Куба къуажэм 1948 гъэм къыщалъхуа Мухьэмэд ящыщщ Хэку зауэшхуэм къыкIэлъыкIуа лъэхъэнэ хьэлъэм зи сабиигъуэр хиубыдахэм. Ди къэралым и тхыдэ гъуэгуанэм щыщу а зэманыр зи гъащIэм къриубыда дэтхэнэми ещIэж ар тыншу зэрыщымытар. Мухьэмэди ращ. Абы и адэ Къасым Хэку зауэшхуэм хэтащ, и псэ емыблэжу бийхэм япэщIэтащ. 1945 гъэм зауэр иухами, ар щалъхуа щIыпIэм занщIэу къэкIуэжыфакъым: ухуакIуэ батальоным хэхуэри, иджыри илъэситIкIэ Хэкум къулыкъу хуищIащ. Адэжь щIыналъэм къэкIуэжу мамыр гъащIэм хыхьэжа нэужь, Къасым унагъуэ иухуащ: абы щхьэгъусэ хуэхъуащ Шордакъ щыщ, Хьэтэжьыкъуэхэ япхъу Марьян. Тхьэм зэриухар арати, зэщхьэгъусэхэм зы бын закъуэ къаритауэ ращ, ауэ, Мухьэмэд и анэ шыпхъум ипхъу Мадинэ Шалхэ я унагъуэм щапIати, а тIур зы анэм къилъхуам хуэдэу къызэдэхъуащ. Мухьэмэди Мадини зэщхьэгъусэхэм япIащ лъэпкъ гъэсэныгъэм и мардэхэм тету, ныбжьэгъугъэр, цIыхугъэр, пэжыгъэр ягъэнэхъапэу. Къэзылъхуахэм я жыIэм тету, а тIур ноби зэрощIэ, зэрыIыгъщ икIи зэхуэгумащIэщ.

Гурыхуэу, набдзэгубдзаплъэу къэхъу щIалэ цIыкIур курыт школми фIы дыдэу щеджащ. Абы зэрыжиIэжымкIэ, егъэджакIуэхэм къыхузэIуах дунейр - тхылъым, щIэныгъэм я дунейр - хуабжьу фIэхьэлэмэтт. Лъэпкъ щэнхабзэм, щIэныгъэм и гъуэгум тезышари а и унэтIакIуэхэрауэ къелъытэ Шалым. Ар 8-нэ классым щIэсурат, и япэ тхыгъэхэр республикэм, районым къыщыдэкI газетхэм къытехуэ щыхъуам. 9-нэ классым щIэсу Мухьэмэд «Коммунист» район газетым къащтауэ щытащ штатым хэмыт я корреспонденту.

Курыт школыр ехъулIэныгъэкIэ къызэриухам щыхьэт техъуэ аттестатыр къыIэрыхьэжа нэужь, Шалыр щIэтIысхьащ КъБКъУ-м и тхыдэ-филологие факультетым. Тхылъ еджэныр дапщэщи зыфIэфI, щIэныгъэм хуэнэхъуеиншэ щIалэщIэм ари хъарзынэу къиухащ икIи Мухьэмэд пэрыуващ фIыуэ илъэгъуа журналист IэщIагъэм. «Коммунист» район газетым щыIэу, ди республикэм щыцIэрыIуэу щыта журналист АфIэунэ Рае и фIыгъэкIэ, Къэбэрдей-Балъкъэр радиом зэдзэкIакIуэу къащтащ икIи абы илъэситIкIэ щылэжьащ. ЗэдзэкIакIуэм и къалэнхэм хъарзынэу пэлъэщми, IэщIагъэлI ныбжьыщIэм и гур хуеIэрт тхэным. Куэд дэмыкIыу, «Ленин гъуэгур» журналист лэжьакIуэ хуей зэрыхъуу, абы къэувауэ щытащ.

ЗэфIэкI зиIэ щIалэ жаныр газет Iуэхум щIэхыу хэзэгъащ. Илъэс куэдкIэ Шалыр и унафэщIащ газетым политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ Iуэхухэмрэ и къудамэм. Нобэ ар газетым и политикэ обозревателщ, республикэпсо, къэралпсо, дунейпсо мыхьэнэ зиIэ Iуэхухэм тхыгъэ купщIафIэхэмкIэ япэу япэджэжри ращ.

- Абы лъандэрэ илъэс 50-м щIигъуами, сэ зы дакъикъи сыхущIегъуэжакъым а IэщIагъэр къызэрыхэсхам. Газетым иIэу къыщIэкIынкъым сэ сыщымылэжьа къудамэ, сыщыIащ республикэм и къалэ, къуажэ псоми, цIыху хьэлэмэт куэдым саIущIащ, мыхьэнэшхуэ зиIэ Iуэхугъуэхэми сыхэтащ. Мы IэнатIэм сэ сыщрихьэлIащ икIи сащыдэлэжьащ (ноби ращ) журналист гъуэзэджэ куэдым, щызгъуэтащ зэхэщIыкIрэ гулъытэрэ, - жеIэ

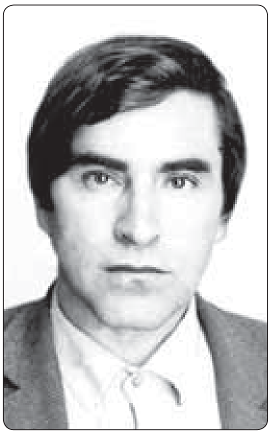

Мухьэмэд. - Гуауэ сиIамэ, си лэжьэгъухэм, ныбжьэгъухэм къыздагуэшащ, гуфIэгъуэ слъэгъуамэ, къыздаIэтащ. ЖыпIэнурамэ, редакцэр си етIуанэ унэу, абы щылажьэхэр си Iыхьлы дыдэу фIэкIа сымылъытэу сопсэу. Лэжьыгъэ IэнатIэкIэ апхуэдэ насып хэти къеуэлIэну си гуапэщ.

ЛэжьакIуэ гумызагъэр и гуащIэдэкI хьэлэлым папщIэ мызэмытIэу ягъэпэжащ щытхъу тхылъхэмрэ ахъшэ саугъэтхэмкIэ. 2003 гъэм, КъБР-м и Президентым и УнафэкIэ, Шалым къыхуагъэфэщауэ щытащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхь зиIэ и журналист» цIэ лъапIэр.

Адыгэ хабзэрэ нэмысрэ щызекIуэ унагъуэ дахи и щIыбагъ къыдэтщ Мухьэмэд. Абырэ и щхьэгъусэ Хьэуарэ бынитI яIэщ: ФатIимэрэ Алимрэ. Зэщхьэгъусэхэм абыхэм ирагъэгъуэтащ щIэныгъэ, фIыуэ ялъагъу IэщIагъэ. ФатIимэ и адэм и лъэужь ирокIуэ: КъБКъУ-м и журфакыр къиухауэ мэлажьэ. Алим унагъуэ хъуащ. Зи щIалэгъуэхэр нэхъыжьхэм къахуэпсащ къуэрылъху дыгъэкIэ. Унагъуэ дахэр мэпсэу, фIы щIэныр я гуращэу, зыдэс жылэм, зыхэт цIыхухэм пщIэрэ щIыхьрэ къыхуащIу.

Щапхъэ зытетх ди нэхъыжьыфIым дохъуэхъу узыншэу, и щхьэгъусэр къыкъуэту, я бынхэм, абыхэм къащIэхъуэ щIэблэм я насып ялъагъуу псэуну, гукъыдэжрэ дэрэжэгъуэрэ къезыт и IэнатIэм иджыри куэдрэ пэрытыну.

ПщIэ пхудощI, фIыуэ удолъагъу, ди Мухьэмэд!

ЖЫЛАСЭ Маритэ,
КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист.

ЩIэныгъэр зи плъапIэ

Журналистикэри дохутыр IэщIагъэм хуэдэщ - махуэ къэс уи щIэныгъэм зумыгъэужьмэ, пщэдей къэунэхум улъэщIыхьэжынукъым. Шал Мухьэмэд ящыщщ а лэжьыгъэ мытыншым и къуэладжэ псоми зи щIэныгъэкIэ пэлъэщахэм. Жылагъуэ Iуэху, экономикэ, мэкъумэш, тхыдэ, литературэ - сыт хуэдэ унэтIыныгъэми хуэIэзэ нэхъыжьым чэнджэщкIэ ущIыбгъэдыхьа жэуапыншэ хъуркъым.

ТВОРЧЕСКЭ цIыхум ихъумэ бзэр, къыхах пэтми ныкъуэ мыхъу псынэу, къэнэн хуейщ, къыкIэлъыкIуэ щIэблэр абы щIэджыкIын, ар и гъуазэ, гъэса хъун хуэдэу. Бзэм и гъэлэжьэкIэм куэд елъытащ: лъэпкъ хабзэм, унагъуэм илъ щэным къыщыщIэдзауэ цIыхум и акъылым игъуэта зыужьыныгъэмкIэ иухыжу. Мухьэмэд и лэжьыгъэр кърехьэлIэ, къыхиха IэщIагъэм къыхуигъэува жыпхъэ узэщIам тетрэ ар къыщIыхихамрэ цIыхубэм псалъэкIэ яритыфынумрэ къыгурыIуэу.

Акъылыр, шыIэныгъэр, гупсысэ куур зэхуэхьэсауэ зрита цIыху зыпIэзэрыт зэчиифIэр зэрысабийрэ щIэныгъэм хуекъуу зэрыщытар гурыIуэгъуэу, курыт школыр иджыри къимыуха щIыкIэу, ар хунэсат къуажэ библиотекэм къыIихыу еджапIэ нэхъыщхьэхэм щадж литературоведенэ нэгъунэ езыр-езыррэ иджыну. Ар ямыгъэщIагъуэу къэнакъым Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым щыщIэтIысхьэм и щIэныгъэр къэзыпщытахэми.

Шалыр зы пщэдджыжь лэжьапIэм къыщIыхьэркъым Урысейм газетрэ журналу къыщыдэкIхэм ящыщ куэд и блэгущIэм щIэмылъу. Абы иджыпсту игъэхьэзыр жылагъуэ гъащIэм теухуа «Махуэку» напэкIуэцIыр «Адыгэ псалъэ» газетым и купсэу жытIэкIэ дыщыуэнукъым, дуней Iуэху щытыкIэхэм апхуэдизу гъэхуауэ ущегъэгъуазэри. Журналистикэм и жанр псоми зэхуэдэу кууэ ирилажьэ Шалым и къалэмым къыщIэкI тхыгъэ къэс езым и Iуэху еплъыкIэрэ зэгъэзэхуэкIэ хьэлэмэтыщэрэ хелъхьэ, щIэджыкIакIуэр а къиIэта Iуэхум пэгъунэгъу ищIрэ, игъэгупсысэу.

Жылагъуэ гъащIэм теухуа тхыгъэхэм лъабжьэ яIэн, цIыхур дихьэхыу еджэн папщIэ, тхыгъэр зи Iэдакъэ къыщIэкIам езым щIэныгъэ куу бгъэдэлъын, Iуэху щхьэхуэхэр щIыналъэхэм нэсын ипэ, урысей журналистхэм абы теухуауэ яIэ еплъыкIэхэр зыхуэдэм щIэджыкIауэ, зэпкърихауэ щытын хуейщ, нобэ мобдежым зыгуэр щекIуэкIащ, абы мыхэр къыщыпсэлъащ, жыпIэ къудей мыхъуу. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, язынлыкъуэ газетхэм стенографие Iуэху къэщтэкIэм бжьыпэр щиубыд къохъу, жылагъуэ гъащIэм тетхыхьыну иужь ихьа журналистым Iуэхум кууэ зэрыхимыщIыкIым, и щIэныгъэр зэрыпэмылъэщым и зэранкIэ.

Апхуэдэхэм деж Шал Мухьэмэд и тхыгъэхэр гъуазэу къагъэсэбэпым хуэдэщ. Сызытетхыхьыр си лъэпкъырщ, сызэрытхэр адыгэбзэщ, жиIэ мыхъуу, Шалым и тхыгъэхэм къэрал псом щекIуэкI жылагъуэ Iуэху щытыкIэхэм дыщагъэгъуазэ, апхуэдэ зэлъытыныгъэхэм гупсысэ убгъуамрэ щIэрыщIагъ зыхэлъ еплъыкIэхэмрэ дыхуашэу. Мухьэмэд гушхуауэ, урысей журналист нэхъыфIхэм къакIэрымыхуу сыт хуэдэ Iуэхури къеIэтыф икIи абы къежьапIэ хуэхъур махуэ къэс и щIэныгъэм зэрытелажьэрщ.

- Школым дыщыщIэсым, бетэмал, хамэ къэралыбзэхэмкIэ дезыгъэджэн димыIэу куэдрэ декIуэкIырт - сыт хуэдэу си нэр къыхуикIрэт сэ абыхэм. Сыт хуэдэ бзэми сыхэзэгъэнут, - жиIащ абы махуэ гуэрым. Пэжт ар, щIэныгъэм, творческэ гупсысэм къыхуигъэщIа дэтхэнэми къыщемэщIэкI щыIэщ анэдэлъхубзэ къудейр. Абы къелъыхъуэ езыр здынэмыса гъунапкъэщIэхэр. ЗэрыгурыIуэгъуэщи, а къэухьым уикIын папщIэ нэгъуэщI гупсысэкIэ мардэхэм утезышэ хамэ къэралыбзэхэми ухуэныкъуэнущ.

Зи ныбжьыр илъэс 75-рэ ирикъу Шал Мухьэмэд газетым и щIэджыкIакIуэхэр дэзыхьэхынур сытми къыхихыфу апхуэдэ цIыху щэджащэщ.

ЛЪОСТЭН Музэ.

И псалъэ, и гупсысэ, и еплъыкIэ

Шал Мухьэмэд хуэдэу зи лэжьыгъэм псэ хьэлэлу пэрыт цIыху гъуэтыгъуейщ, жыпIэмэ ущымыуэну къысщохъу. Къэбэрдей-Балъкъэр радиом щылажьэхэм пасэу гу лъыттат а щIалэм иIэ хэлъэтымрэ бгъэдэлъ зэфIэкI лъагэмрэ. Апхуэдэу щытми, а лэжьакIуэшхуэр радиом «къыщытIэпIа» къудейуэ ращ - абы и зэчийр нэсу «къыщыгъэгъар» «Адыгэ псалъэ» газетырщ.

МУХЬЭМЭДРЭ сэрэ дызэпызыщIэр журналист IэщIагъэм и закъуэкъым. Дэ апхуэдэуи дызэкъуажэгъущ. Си гуапэу жызоIэ Шалым къыщалъхуа жылэм пщIэшхуэ, нэмыс зэрыщиIэр. Куба зы Iуэхушхуи щекIуэкIыркъым ар ирамыгъэблагъэу, и псалъэ, и гупсысэ, и еплъыкIэ щимыIуатэу. Куба щекIуэкI лэжьыгъэфIхэм нэхъыбэу щыгъуазэ сызыщIри ращ. Апхуэдэу, иджыблагъэ къэпсалъэри къызжиIащ ди къуажэм ЩэнхабзэмкIэ унэщIэ зэрыдащIыхьыр. «Балъкъ и макъ лъэщым фIэкIа зэхэдмыхыу куэдрэ бгыщхьэм дытесащ, иджы абы къыхыхьэнущ нэгъуэщI макъамэ щIэщыгъуэхэри», - гушыIащ Мухьэмэд.

ФIыуэ сыщыгъуазэщ зыпэрыт лэжьыгъэм Шалым ехъулIэныгъэ зэрыщиIэми. СыщыгуфIыкIащ «КъБР-м щIыхь зиIэ и журналист» цIэ лъапIэр а лэжьакIуэшхуэм, цIыху псэ къабзэм къыщыхуагъэфэщам щыгъуи.

«Зыпс къикIар зэшщ» жыхуаIэм хуэдэу, си къуажэгъум апхуэдэ лъытэныгъэ и лэжьыгъэ IэнатIэм, жылагъуэм зэрыщиIэм сэри срогушхуэ.

АФIЭУНЭ Рае,
УФ-м щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ 2013 гъэ.

Зи къалэмыр нобэми мыубзэщхъу

Шал Мухьэмэд гъащIэм и зы пычыгъуэ купщIафэ къэзыкIуа, гумрэ псэмрэ къабгъэдэкI псалъэ гуапэхэр зыхуэфащэ, пщIэ зыхуащI лэжьэгъущ, ныбжьэгъущ, республикэм щIыхь зиIэ и журналистщ, зи къалэмыр мыубзэщхъу, зи гупсысэр гъэхуа цIыху телъыджэщ.

«ЛЕНИН гъуэгу» газетым и гупым сыкъыщыхыхьам япэу нэIуасэ къысхуэхъуахэм ящыщщ Шал Мухьэмэд. Абы нэхъыжьхэм пщIэ зэрахуищIым, дэтхэнэми псынщIэу, тыншу гъунэгъу зэрыхуэхъум, къызэрыдихьэхым гу лъумытэнкIэ Iэмал иIэтэкъым. Мухьэмэд сыт щыгъуи ноби псэлъэгъу гъэщIэгъуэнщ. Ар газетым и лэжьакIуэ нэхъыщIэхэм я чэнджэщэгъуу, Iуэхур псынщIэу зэфIахынымкIэ щапхъэу къокIуэкI. Абы и тхыгъэхэм къагъэлъагъуэ жанр псоми фIыуэ зэрыхищIыкIыр.

Шалымрэ сэрэ «Адыгэ псалъэм» и къудамэхэм дыщызэдэлэжьащ. Сыт щыгъуи сфIэгъэщIэгъуэнт абы и гурыхуагъэр, нобэми апхуэдэщ. Къалэми тхылъымпIи къимыгъэсэбэпу и гум иреубыдэф и псэлъэгъум къыжриIауэ хъуар. ЦIыху цIэрыIуэхэм, къэрал унафэщIу щытахэм я псалъэ Iущ гуэр тхыгъэм къыщигъэсэбэпынумэ, куэдрэ гупсысэн, къилъыхъуэн хуейкъым, щIиджыкIа-хэр, зэхихар гукIэ ещIэжри. ИпэжыпIэкIэ ар ящыщщ «къызыхуигъэщIар а IэщIагъэрщ» зыхужаIэхэм.

Къэралми, республикэми, дунейми къыщыхъур къэгъэлъэгъуэнырщ, газетым и къалэн нэхъыщхьэу къекIуэкIри. Мухьэмэд сыт хуэдэ пщэрылъ щащIми, дагъуэншэу ирехьэкI, ар лъэпкъым, лъахэм зи къалэмыр гуащIафIэу хуэзыгъэлажьэщ, журналист IэщIагъэми къыдэкIуэу, ар зэдзэкIакIуэ IэкIуэлъакIуэщ. Публицистикэращи, абы гу зылъитэр куэдщ, купщIафIэщ газет напэкIуэцIхэм къыщиIэт Iуэхугъуэхэри.

Зэманыр улъэщIэмыхьэу макIуэ, куэдми зехъуэж. УзэплъэкIыжмэ, уигу къэбгъэкIыжын гъэщIэгъуэнхэри мащIэкъым. БлэкIа лIэщIыгъуэм къэхъуахэм Мухьэмэд езым и бгъэдыхьэкIи, и Iуэху еплъыкIи хуиIэжщ.

Анэдэлъхубзэр джыным, лъэпкъ газетхэр я унагъуэхэм илъыным щемыгугъужщ ди зэманыр. «Адыгэ псалъэм» щIэупщIэу иIар, ар мин пщIы бжыгъэм щIигъуу къыдэкIыу зэрыщытар, щаIэрыхьэнур къахуэмыгъэсу цIыхухэр къыщыпэплъа лъэхъэнэм ухуоплъэкIыжри, фIыщIэ яхубощI ар зыхузэфIэкIахэм. Абыхэм язщ Мухьэмэди.

ПщIэшхуэ зыхуэсщI, цIыхугъэ лъагэ, пэжыгъэ, зэхэщIыкI куу зыбгъэдэлъ си ныбжьэгъу, псэ хьэлэлым, цIыху щыпкъэм и зэфIэкIыр мыкIуэщIу, сыт щыгъуи хуэдэу, и щапхъэр нэхъыщIэхэм я гъуазэу, лъэпкъым, «Адыгэ псалъэ» газетым адэкIи яхуэлэжьэну сохъуэхъу.

Мухьэмэдрэ и щхьэгъусэ Хьэуарэ я гукъыдэжыр къэзыIэтщ, я лъапIэныгъэ нэхъыщхьэщ я къуэрылъху цIыкIу Хъалид. Нэхъыщхьэращи, узыншагъэ иIэу, пщIэрэ нэмысрэ щызекIуэ и унагъуэм ящхьэщыту, журналистикэм хуеджа и хъыджэбз ФатIимэ, ерыщу и гугъапIэхэм телажьэ и щIалэ Алимрэ абы и щхьэгъусэ Илианэрэ я насыпымрэ я ехъулIэныгъэхэмрэ щыгуфIыкIыу нобэ хуэдэ махуэ дахэ хуагъэлъапIэу, жьэгум и тхьэмадэу псэуну си гуапэщ!

УЭРДОКЪУЭ Женя,
КъШР-м щIыхь зиIэ и журналист.

ГъащIэм и уэрэдхэр

КъБР-м щэнхабзэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ Багъэтыр Нинэ нобэ къыщалъхуа махуэщ

Ди щIыналъэм и уэрэдус нэхъ цIэрыIуэхэм ящыщ бзылъхугъэр Тэрч щIыналъэм хыхьэ Акъбащ Ипщэ къуажэм къыщалъхуащ. Абы дэт курыт еджапIэр, Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым и тхыдэ-филологие факультетыр къиухащ. 1983 гъэ лъандэрэ Къэбэрдей-Балъкъэр радиом щолажьэ. А IэнатIэм абы зыкъыщигъэлъэгъуащ зи IэщIагъэм фIыуэ ехъулIэ журналисту. ЦIыхухэм ягу дыхьащ икIи нобэр къыздэсым фIыуэ ялъагъу Багъэтырым къызэригъэпэщ «Макъамэ», «Ди зэIущIапIэм» радиожурналхэр. Ахэр республикэм и щэнхабзэм, литературэм, гъуазджэм я цIыху пашэхэм ятеухуащ. Апхуэдэу а нэтынхэм япэу къыщащIэ литературэм щIэуэ къыхэхъуахэр, республикэм, Налшык щэнхабзэмкIэ я IуэхущIапIэхэм щекIуэкI лэжьыгъэхэм ехьэлIа хъыбарыщIэхэр. Багъэтырыр Урысей Федерацэм и Журналистхэм я союзым хэтщ, Урысейм и Артиадэм и лауреатщ. УсакIуэм и псалъэхэр зыщIэлъ уэрэдхэр щызэхуэхьэсауэ «Гъуэгу махуэ», «ГъащIэм и уэрэд» дискхэр къыдэкIащ. Абы и усэхэр щIэхщIэхыурэ къытохуэ «Iуащхьэмахуэ», «Литературная Кабардино-Балкария» литературэ-художественнэ журналхэм, «Адыгэ псалъэ», «Терек» газетхэм, нэгъуэщIхэми. 2022 гъэм дунейм къытехьащ «Си лъахэ - си уэрэд» зыфIища и япэ тхылъыр. Абы щызэхуэхьэсащ Нинэ и уэрэдхэр, уэрэдыпкъхэр, усэхэр.

«Бзылъхугъэ усакIуэм и лирикэр узыгъэпIейтейщ икIи гупсысэ куухэм ухэзышэщ. Апхуэдэу щытми, ар быдэу пыщIащ лъэпкъ художественнэ дуней лъагъукIэм, адыгэ усэ гъэпсыкIэм. УсакIуэм хузэфIокI езым и псэм щыхъэхэр лъэпкъым къыдекIуэкI лъапIэныгъэ нэхъыщхьэхэм иригъэзэгъын, апхуэдэ дыдэуи гурыщIэ къабзэм къигъэщI лирикэр адыгэ дунейм щепсыхьри, иджырей зэманым и фащэщIэхэмкIэ ихуапэурэ уи пащхьэм кърелъхьэж. Зыми емыщхь и хъэтI щхьэхуэр лъэпкъ художественнэ гупсысэм и къигъэхъуапIэ кIадэм зэрыхущытырщ Багъэтыр Нинэ и лирикэр щIэщыгъуэ, гурыIуэгъуафIэ зыщIыр. Аращ ди композиторхэм абы и усэхэм макъамэ щIагъэувэн щIафIэфIыр. Апхуэдэщ цIэрыIуэ хъуа уэрэдхэу «Гуащэней», «Адыгэ хэку», «КъэкIуэж, адыгэ!», «Къэбэрдей», «ЕфIакIуэ, Джылахъстэней!», «Си Астемырей», «Ботэщей», «Кавказ и Россия», «Джигит родился», нэгъуэщIхэри.

Гупсысэ куурэ гурыщIэ къабзэкIэ гъэнщIащ Багъэтырым и лъагъуныгъэ лирикэри. Абы и щапхъэщ «Сыдэпхьэхащ», «ГъащIэм и уэрэд», «Джэгум», «Дэнэ ущыхэт?», «Лъагъуныгъэм къегъэзэж», «Уэ угугушыIэ», «Мазэу узолъагъу» усэхэр, нэгъуэщIхэри. Абыхэм усакIуэм теплъэгъуэ телъыджэхэр къыщегъэщI, лирическэ лIыхъужьым и гурыщIэмрэ и лъагъуныгъэ дахэмкIэрэ зэщIэблэу. Нинэ езым и дуней иIэжщ, усакIуэм и псэм и къабзагъэм хуэдэу, ар нэхущ, Iэхуитлъэхуитщ, нэхъыщхьэращи, и бжэр дэтхэнэми хузэIухащ».

Гупсысэ дахэ, дуней еплъыкIэ гъэщIэгъуэн зиIэ бзылъхугъэр нэхъ гъунэгъуу зэдгъэцIыхун мурадкIэ, и махуэм ирихьэлIэу зыхуэдгъэазэри депсэлъащи, къыджиIахэр ди гуапэу фи пащхьэ идолъхьэ.

Нинэ илъэс куэд хъуауэ радиом щрихьэкI IэнатIэрщ япэу зи гугъу тщIар.

- ШыщхьэуIу мазэм илъэс 40 ирокъу радиом щылэжьэн зэрыщIэздзэрэ, – жеIэ абы. - Си лэжьыгъэ нэхъыщхьэр - программэхэр зэкIэлъыгъэкIуэнырщ. Радиом сызэрыуврэ а IэнатIэм илъэс фIэкIа сримылэжьауэ, Дыкъынэ Хьэмид нэтынхэр згъэхьэзырыну, ар схузэфIэкIыну къызэрилъытэр къыщызжиIэм, сытегушхуат. Абы щегъэжьауэ си лэжьыгъэ нэхъыщхьэм къыдэкIуэу, журналист лэжьыгъэри изохьэкI. Дапщэщи сыщIэхъуэпсырт зэман сиIэу, гупсэхуу нэтынхэм селэжьыну. Иджыри ар зыхэслъхьэ щыIэкъым. СэркIэ лъапIэщ къызэдаIуэ цIыхухэр сызэриIэр, ахэр нэтынхэм къызэрыпэджэжым сыщогуфIыкI.

- Илъэс 40-м къриубыдэу узыхуэзахэмрэ узэпсэлъахэмрэ щыщу уигу къинэжахэм я гугъу уэзгъэщIынут.

- Си насып къихьри, цIыхушхуэхэм, лъэпкъым къыхэкIа цIыху цIэрыIуэхэм сахуэзащ. Къуныжь Хьэждал, Сыбэч Быхуэ, Мысостышхуэ Пщызэбий, Къэбэрдокъуэ Борис, Даур Аслъэн, Сосмакъ Валентинэ, Къэжэр Пётр сымэ, лъэпкъыр зэрыгушхуэ нэгъуэщI цIыху пэрытхэми я макъ, Iуэху еплъыкIэ, я гупсысэ ди фондым къызэрыхэзнам куэду сыщогуфIыкI. Сэ гу зылъыстаращи, апхуэдэ цIыху инхэм уаIущIа иужькIэ, къарурэ гушхуэныгъэрэ къыпхалъхьэ. ИтIанэ, нэтыныр къызэрохъулIэнур куэдкIэ уи псэлъэгъум елъытащ. Абы и гупсысэкIэм, Iуэху еплъыкIэм куэд иIыгъщ.

- Литературэм, журналистикэм бжьыпэр щызыIыгъа цIыху цIэрыIуэ куэдым уадэлэжьащ.

- Нэхъыжь защIэу гуп дахэ сыхэхуат. Гуапэ дыдэу зэхэтащ ди гупыр. Абыхэм нэхъыщIэхэр дафIэлIыкIырт, дадэплъей зэпытт. КуэдкIэ къыздэIэпыкъуащ, къысхуэщхьэпащ ахэр. Зэманым зихъуэжащ. Иджырей щIалэгъуалэм дэ тхуэдэу нэхъыжьхэм я псалъэ ялъытэу схужыIэнукъым. Ар зы лъэныкъуэкIэ фIыщ, сыт щхьэкIэ жыпIэмэ, ахэр я зэфIэкIым, акъылым къегъэгугъэ. Ауэ псори ищIэу къалъху щыIэкъым, ари зыщыбгъэгъупщэ хъунукъым.

- Сэ зэрысщIэмкIэ, усэ тхын къызэрыщIэбдзэрэ куэд мыщIами, уи Iэдакъэ-щIэкIхэр щIэх дыдэу цIэрыIуэ хъуащ.

- Иджыри курыт еджапIэм сыщIэсу зыгуэрхэр тхын щIэздзат, арщхьэкIэ ахэр дунейм къытезгъэхьакъым. ИужькIэ сыщытегушхуам, псори зэуэ «къиспхъыжауэ» жыпIэ хъунущ. «Мыпхуэдиз щыптхынум щхьэ нэхъ пасэу тхэн щIомыдзарэ?» - жаIэу къызэхъурджэуахэри щыIэщ.

Тхэн зэрыщIэздзари мыращ. Ди уэрэджыIакIуэхэм ящыщ зыгуэр къызэлъэIуат анэм теухуа уэрэд хуэстхыну. Анэм и уэрэдыр лъапэ махуэ схуэхъури, абы сришэжьауэ сотхэ. Тхэн щыщIэздзам, си Iэрытх зыбжанэ Мэремыкъуэ Хъусен хэзгъэплъати: «Утхэн хуейщ!» - къызжиIат, хэкъузауэ. Анэм теухуа уэрэдкIэ есшэжьами, япэу дунейм къытехьар гухэлъ уэрэдщ. Абы яужь анэм хуэгъэпса уэрэд зыбжанэ стхащ, абыхэм ящыщ зым Къул Амир макъамэ хуитхауэ Хъусин Анзор егъэзащIэ.

- 2004 гъэм тхэн щIэбдзауэ жыпIащ. Уи дежкIэ Iуэху гугъуу щыта ар?

- Лейуэ гугъу сыдехьауэ схужыIэнукъым. Уэрэд тхыным езым и хабзэ иIэжщ. Псалъэм и хьэтыркIэ, макъамэ хьэзырым псалъэ хуэстхын хуейуэ къыщызатым и деж нэхъ къызогугъуэкI. Ауэ макъамэр нэгъуэщI зыгуэркIи сэбэп мэхъу, абы уедаIуэурэ псалъэхэр нэхъыфIу къобл. ЗеущэIэуесрэ сэрэ къыдэдгъэкIа альбомым уэрэд 16 итщ (абыхэм я макъамэр зытхари зыгъэзащIэри Iэуесщ). А уэрэдхэм я псалъэхэр псори сысейщ. Макъамэтхым зыхуейр къызжиIэри, адрейр сэ сызэрыхуейуэ стхащ.

Си уэрэдхэм я нэхъыбэр зыгъэзащIэр Бэрэгъун Марианнэщ. Абыхэм ящыщ куэдым макъамэ яхуэзытхар Вэрокъуэ Валерэщ. Си уэрэдхэр ягъэзащIэ, Хьэрэдурэ Динэ, Тхьэгъэлэдж Светланэ, Сокъур Ольгэ, Хъусин Анзор, Тхьэзэплъ Залинэ сымэ, нэгъуэщIхэми.

Ерокъуэ Бишер хэхэс адыгэхэм я макъамэ къысхуихьри, абы седаIуэурэ куэдым фIыуэ ялъэгъуа «Адыгэ хэку» уэрэдыр стхауэ щытащ. Ари зыгъэзащIэр Бэрэгъуэнырщ.

- Сэ зэрысщIэмкIэ, а уэрэдым и хьэтыркIэ Тыркум фрагъэблэгъауэ щытащ. Дауэт ар къызэрекIуэкIар?

- Анкара щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм я зэгухьэныгъэм дригъэблэгъат. Хуабжьу си гуапэ хъуат абы щыпсэу адыгэхэм ящыщ куэд хьэрычэтыщIэу, къэрал Iуэху зэрахьэу слъэгъуати. Дыщыпсэуа хьэщIэщыр Анкара нэхъ ин дыдэу дэтхэм ящыщти, абы и унафэщIыр шапсыгъ щIалэт. Дауи, нэтын зыбжанэ згъэхьэзырат ахэр хэту. Абы щытта концертыр иуха иужь пэшым щIэсхэм сахэплъати, я нэпс къемыкIуауэ зы цIыху яхэттэкъым. Сигъэнэщхъеящ абы. «Данэм сыхэсми, сыхэхэсщ» (КIыщокъуэ Алим) псалъэхэр сигу къагъэкIыжащ абыхэм. ФIыгъуэ иным хэсми, зи хэку имысыжыр зеиншэ пэлъытэщ. «Адыгэ хэку» уэрэдыр Бэрэгъуным игъэзэщIа иужь, сыкъагъэтэджри Iэгуауэшхуэхэр схуаIэтат, дауи, ар гур хэзыгъахъуэ Iуэхугъуэщ.

2014 гъэм Сочэ щекIуэкIа Олимп джэгухэм Фырэ Руслан (КъБР-м щэнхабзэмкIэ и министру а зэманым щытащ) и фIыгъэкIэ Бэрэгъун Марианнэ абы ирагъэблагъэри, «Джэгум» уэрэдыр дахэ дыдэу щигъэзэщIауэ щытащ.

Сэ сызэреплъымкIэ, псалъэми макъамэми зэхуэдэу къалэнышхуэ ягъэзащIэ, ауэ псори зэлъытэжар уэрэдыр зыгъэзащIэрщ.

- Узэрытхэр, ущытхэр, узыгъатхэр?

- Жэщым, псори зэгъэжу, даущ макъым си закъуэ сыкъыхэна иужьщ.

- Уэ узэреплъымкIэ, цIыхухэр нэхъыбэу зэдаIуэр сыт хуэдэ уэрэдхэра?

- Дунейр зэтезыIыгъэр лъагъуныгъэрщ! Лъагъуныгъэр унэтIыныгъэ куэду зэтопщIыкIыж, ауэ зэпсэгъухэм яку дэлъ лъагъуныгъэращ хэкури, дунейри, цIыхухэри фIыуэ уэзыгъэлъагъур. Сэ сызыгъатхэри а лъагъуныгъэращ.

- Уи IэдакъэщIэкIхэм хэбгъэфIыкI уиIэ?

- Бын зэхэгъэж зэрумыщIым хуэдэу, ахэри зэхэбгъэщхьэхукIыну къезэгъыу къысщыхъуркъым. Ауэ, нэхъ къызэхъулIауэ къысщохъу: «Адыгэ хэку», «Джэгум», «КъэкIуэж адыгэ», «Шагъдий», «Жэнэт щIыналъэ», «Адэм и уэрэд» «Си фэеплъщ» уэрэдхэр. Ерокъуэ Бишер къэкIуэжауэ: «Си фэеплъщ» уэрэдыр Иорданым щыпсэу адыгэ унагъуэ къэс къыщIоIукI», - къызжиIати, Iыхьэлейуэ си гуапэ хъуат. Уэрэд къэс езым и гъащIэ иIэжщ. Ауэ ар зыгъэзащIэхэм, си псалъэхэм дамэ къатезыгъакIэхэм, иджыри зэ фIыщIэ яхуэсщIыну сыхуейщ.

- Иджыпсту сытым уелэжьрэ?

- Сызэлэжь щыIэщ, ауэ зэкIэ ахэр хэIущIыIу сымыщIмэ нэхъ къэсщтэнущ.

- Зэи уемыпцIыжу сыт хуэдэ хьэл къыбдекIуэкIрэ?

- СызыпэрыхьэIуэхур нэгъэсауэ злэжьыну яужь сит зэпытщ. Ар гугъу сезыгъэхь хьэлщ, ауэ сыщогуфIыкIыж апхуэдэу сызэрыщытым.

- ЦIыху насыпыр сытым хэплъагъуэрэ?

- УзэхащIыкIыу, уакъыгурыIуэу дунейм утетыныр насыпщ. Абы и IуэхукIэ сэ насыпыфIэхэм сащыщщ.

А упщIэм жэуапыфI дыдэ иритащ ди лъэпкъым и набдзэ КIыщокъуэ Алим - «Насып щIэкъуэныр - арщ насыпыр!» сатырымкIэ.

- Уи лэжьыгъэрэ IэщIагъэкIэ укъэзыцIыху, фIыуэ узылъагъу ди газетеджэхэм сыт хуэдэ псалъэкIэ захуэбгъэзэнт?

- Радио, уэрэд щIемыдэIуэн щхьэусыгъуэ ямыIэу псэуну сахуохъуахъуэ. Дамэ къыстезыгъакIэри нэхъыбэм сытезыгъэгушхуэри си лэжьыгъэм къыпэджэж цIыхухэм я гуапагъэрщ, Тхьэм фIыгъуэр къахуищIэ!

Епсэлъар
ЩОМАХУЭ Залинэщ.

БАГЪЭТЫР Нинэ

СИ ЛЪАПСЭ

Си пщIантIэу си гъащIэм и жьантIэм,
МэракIуэу хэссат сэ жыг лантIэ,
Иджы сыхуозэшыр жыгыщIэм,
Дыгъуасэм сешэжыр гурыщIэм.
Си унэу, мы си псэр здэунэм,
Пхуоплъызыр, ппэжыжьэми, си нэр,
Сахьыжыр абыхэм си хьэблэм,
ЩIалэгъуэр Шыхулъагъуэу къыщыблэм.
ГухэщIым мы си пкъыр еубыдыр,
Щызгъуэткъым ди хадэм си адэр,
Си анэри щIэткъым пщэфIапIэм,
СопщIыхьыр сэ куэдрэ ди щIапIэм.
Пытыжкъым си жыгым мэракIуэ,
Згъуэтыжкъым псэм щыщхэр, солъыхъуэ,
Ди пщIантIэм, ди хьэблэм гур макIуэ,
Лъэс лъагъуэр, лъакъуапIэр къелъыхъуэ.

* * *

Хызолъагъуэр уи гуфIэкIэр дыгъэм,
Хызолъагъуэ сэ уи нитIыр вагъуэм,
Къыхызохыр сэ гурылъыр лыгъэм,
Хызоухуанэр лъагъуныгъэр фIыгъуэм.
Къысхуолыдыр нэ вагъуитIыр жэщым,
Гур къолъэтыр, зикI ар схуэмыубыд,
Къысхуолыдыр нэ дахитIыр махуэм,
Лъэр щIолъэт, гуфIэгъуэм сеубыд.
Бжьыхьэ пщIащэр лъэгум щIопсэлъыкIыр,
СыIущащэу пщIыхькIэ сыныпхуокIуэр,
Си гухэлъым гущIэр къресыкIыр,
Лъагъуныгъэ нэпсхэр сэ къысфIокIуэр.
Гугъэ нэхухэр гъащIэм сэ сегъэщIыр,
Уэсу Iэм къихуарзэр, IэщIоткIухьыр,
СоутIыпщыж дыгъуасэр, гур дыхэщIу,
ГупсысэщIэ нобэм сэ къысхуехьыр.

АДЫГЭ ХЭКУ

Щикъухьащ адыгэр къэрал куэдым,
ЯфыщIащ «жыг уардэр» щысхь имыIэу,
Нэхъ къащтат лъэпкъкIуэдыр дэ къытхуэкIуэм,
Бзэи, хабзи - псори хэкIуэдэжу.
Зы зэманкIэ узэIэбэкIыжмэ,
ЩIы Iэмыщ1эр и хъуржыным илъу,
Йбгынат Хэкужьыр ди нэхъыжьым,
Пичми и гур, лъагъуныгъэр изу...
Тенджызым адэкIэ пшынэр къыщоIурэ,
Пшыналъэ дахэри си деж къоIус,
Къысхуобзэрабзэри, си гум зыдещI,
Лъэпкъым и тхыдэри хабзэри къафэм къыхощ.
Толъкъун хъыринэурэ макъамэр йощIэрэ,
Си щIылъэ-анэми сыногупсыс,
СынодэхащIэури сыпхуогумэщI,
ФIылъагъуныгъэми уэрэдыр сэ сегъэус.
Ежьу: **Си псэм щызгъафIэурэ**
Мы си гум хэлъ,
Дыгъэ нэбзийурэ
Мы щIыгум щепс,
Уэ, си лъэпкъ щыпкъэр, узигухэлъщ,
Уэ, дыгъэпс гуапэурэ си деж къыщепс.
Си псэм щызгъафIэурэ
Мы си гум хэлъ,
Дыгъэ нэбзийурэ
Мы щIыгум щепс,
Уэ, си лъэпкъ щыпкъэр, си псэм ухэлъщ,
Уэ, дыгъэпс гуапэурэ си гум и къуэпс.
Уэсыр къытелъми, бгым пшэ Iэрамэурэ,
Сэ Iуащхьэмахуэ къызохуэбэкI,
Щыгур мылылъэми, лъэр нызохус,
АдрыщI сэламри лъапIэурэ лъэпкъым изох.
Псэр щыпхуэзэшкIэрэ, уэ узиплъапIэурэ,
Пшагъуэр токIуэтри, дыгъэр къыкъуокI,
ЖэщкIэрэ мазэри вагъуэм хосыхь,
Си лъагъуныгъэри гущIэм хамэщI къыщызох.
Ежьу.
ФIыуэ слъагъу лъахэурэ адэжь щIыналъэмэ,
Си гур ныпхуеIэурэ си гъащIэр сохь,
Адыгэ хасэу лъэпкъым и лIыкIуэм,
Псэхэр зэпищIэурэ си гугъэр къысхуегъэнэху.
Жэнэт къысщыхъуурэ дуней дахащэмэ,
Дыгъэри мазэри къысхуещIыр тыхь,
Зы насып вагъуи сэ къысхудокIуэ,
ГурыщIэ къабзэми и фIыгъуэ сэ согъэунэху.
Ежьу.

● Зэпеуэ

Сурэтхэр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

Хьэх Сэфарбий и фэеплъу

Щоджэнцlыкlу Алий и цlэр зезыхьэ Къэбэрдей къэрал драмэ театрым иджыблагъэ щрагъэкlуэкlащ тхакlуэ, усакlуэ, журналист Хьэх Сэфарбий къызэралъхурэ илъэс 85-рэ зэрырикъум теухуа фэеплъ зэпеуэ.

КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ щlэныгъэмкlэ и министерствэм курыт еджапlэ щlэсхэм папщlэ къызэригъэпэща зэхьэзэхуэм щlыналъэм и къуажэхэмрэ къалэхэмрэ ящыщу школакlуэ 20-м нэблагъэ къыхыхьат.

Лъэпкъ литературэм, журналистикэм хэлъхьэныгъэ ин хуэзыщlа, илъэс 20-м щlигъукlэ «Шыхулъагъуэ» литературэ хасэм и унафэщlу лэжьа Хьэхыр куэдым гъуэгугъэлъагъуэ яхуэхъуащ. Ар езыр къытхэмытыжми, и lэдакъэщlэкlхэм и lуэхущlафэ дахэм къызэрыпащэм я щыхьэтщ мы пшыхьыр.

lуэхур жэрдэм ищlу къызэзыгъэпэщар КъБР-м Егъэджэныгъэмрэ щlэныгъэмкlэ и министерствэм Лъэпкъыбзэхэр егъэджынымкlэ и къудамэм и унафэщl Мыз Залинэщ. Абы зэlущlэр къыщызэlуихым жиlащ Хьэхым игъэлажьэу щыта литературэ хасэм езыри зэрыхэтар. Лъэпкъ литературэм, тхэным гу хуэзыщlа щlэблэщlэм Сэфарбий сэбэп зэрахуэхъуам теухуауэ къэпсэлъащ Мызыр.

Зэпеуэм и къэпщытакlуэ гупым хэтащ КъБР-м и радиом и лэжьакlуэ, тхакlуэ Мыз Ахьмэд, КъБР-м щlыхь зиlэ и артист Тхьэщыгъуей Жаннэ, «Илъэсым и егъэджакlуэ» урысейпсо зэпеуэм лъэпкъыбзэхэмкlэ lыхьэм ещанэ увыпlэр къыщызыхьа Махуэ Маринэ (Налшык къалэ дэт курыт еджапlэ №33, №1-хэм адыгэбзэмрэ литературэмкlэ щрегъаджэ), «Япэ итхэм я урысейпсо зэщlэхъееныгъэм» и щlыналъэ къудамэм и аппаратым хэт Дзэгъащтэ Азэмэт, «Адыгэ псалъэ» газетым и лэжьакlуэ, тхакlуэ Къаныкъуэ Анфисэ сымэ.

5 - 11-нэ классхэм щlэс ныбжьыщlэхэм артист lэзагъ къагъэлъагъуэу, зи гугъу ящlыр къазэрыгурыlуэр, псэкlэ зэрызыхащlэр наlуэу, къеджащ Хьэх Сэфарбий и lэдакъэщlэкl усэхэмрэ и тхыгъэхэм къыхаха пычыгъуэхэмрэ. А цlыкlухэм уахэплъэныр гухэхъуэт. Адыгэ щlэблэм я анэдэлъхубзэр lумпэм ящlу, абыкlэ мыпсалъэу жызыlэхэм езгъэлъагъуарэт мыхэр. Ахэр абы ирипсалъэ къудейкъым, атlэ ирогупсысэ, ироджэгу, иропагэ. Ар иплъагъуэрт дэтхэнэми и нэгум. Лъэпкъ насыпыр къыщежьэр щlэблэм, и дежмэ, адыгэр дынасыпыфlэщ. А цlыкlухэм къахэкlащ Сэфарбий усэ хуэзэхэзылъхьахэри и lэдакъэщlэкlхэм папщlэ псалъэ гуапэ хужызыlахэри. Псэуху щlэблэр зыунэтlу къэгъуэгурыкlуа Хьэхыр абыхэм яхэплъэну куэд нэхърэ нэхъыфlти.

- Зэпеуэм хэта ныбжьыщlэхэм япэ увыпlэр зыхуэмыфащэ яхэткъым, ахэр къыхаха пычыгъуэхэм, усэхэм гур хагъахъуэу къеджащ, - жиlащ Мыз Залинэ. Абы и псалъэхэм пищэу егъэджакlуэхэм фlыщlэ псалъэкlэ захуигъэзащ Махуэ Маринэ.

Зэпеуэм хэтахэр ныбжькlэ гуэшауэ щытати, 5 - 8-нэ классхэм щlэсхэм я деж япэ увыпlэр Пекъу Къантемыр къыщихьащ (Шэджэм Етlуанэ дэт курыт еджапlэ, 8-нэ класс), етlуанэ увыпlэр Бэгъуэт Мухьэмэдрэ (Шэджэм дэт курыт еджапlэ, 5-нэ класс) Багъэтыр Зурианэрэ (Къубэ-Тэбэ къуажэ дэт курыт еджапlэ №1, 6-нэ класс) зэхуагуэшащ, ещанэ увыпlэр Кlущ Данитэрэ (Аруан къуажэм дэт курыт еджапlэ, 6-нэ класс) Сэхъурокъуэ Лянэрэ (Старэ Шэрэдж дэт курыт еджапlэ №1, 5-нэ класс) хуагъэфэщащ. Нэхъыжь классхэм щеджэхэм я зэпеуэм япэ щы хъуащ Кушмэзокъуэ Лянэ (Дыгулыбгъуей дэт курыт еджапlэ №9, 10-нэ класс), етlуанэр Нэгъуей Элинэщ (Прохладнэ къалэ дэт лицей №3, 9-нэ класс), ещанэ хъуар Хьэгъэс Данэщ (Плановскэ къуажэ дэт курыт еджапlэ №2, 10-нэ класс).

- Дэ фlыуэ тлъагъуу диlа Хьэх Сэфарбий теухуа пшыхьым ди гуапэу дыхэтащ, - жиlащ Дзэгъащтэ Азэмэт псалъэ щратым. - Нэхъыжьыфlу, адэ пэлъытэу къытщхьэщытащ ар. Гушыlэр и lэпэгъут, ауэ щыхъукlи, абы и гушыlэм щlагъыбзэ дахэ щlэлът. Тхакlуэм дежкlэ нэхъыщхьэр и lэдакъэщlэкlхэр щlэблэм къащтэнырщ. Быдэу си фlэщ мэхъу Хьэхым и тхыгъэхэм я щlэупщlэр кlуэ пэтми нэхъ ин хъуну, щlэныгъэ лэжьыгъэ куэд траухуэну. «Къатlыху си лъабжьэр сохъу нэхъ ин!» - Сэфарбий и усэм хэт а сатырым хуэдэу, и тхыгъэхэр яджыху абыхэм я кууагъыр нэхъыфlу къыдгурыlуэну къызолъытэ.

- «Шыхулъагъуэ» литературэ хасэм хэтахэм ящыщу Хьэхым гъуэгу тримыгъэуварэ ар «зыкlэщlэрымыларэ» къытхэткъым, - жеlэ Къаныкъуэ Анфисэ. - Ныбжьыщlэ цlыкlухэм мы зэlущlэр лъапэ махуэ яхуэхъуну, абы и фlыгъэкlэ лъэпкъ литературэм, усыгъэм нэхъыбэу дихьэхыну сахуэхъуахъуэ. Ахэр зыгъэхьэзыра егъэджакlуэхэм я фlыщlэр дгъэкlуэдынкlэ lэмал иlэкъым. Анэдэлъхубзэр щытlэщlэху зэманым мыпхуэдэ щlэблэ уахэплъэныр гухэхъуэщ. Фефlэкlуэну! - захуигъэзащ Анфисэ къызэхуэсахэм.

Зэпеуэм хэтахэмрэ абыхэм я егъэджакlуэхэмрэ щlыхь, фlыщlэ тхылъхэмрэ фэеплъ саугъэтхэмрэ иратащ.

«Шыхулъагъуэ» литературэ хасэм хэтхэр тыгъэ щхьэхуэкlэ яхуэупсащ я усэ къеджэкlэкlэ езыхэм ягу нэхъ ирихьа ныбжьыщlэхэм.

ЩОМАХУЭ Залинэ.

● Гъуазджэ

Радио цlэрыlуэм и вагъуэхэр

«Тlэкlу укъыкlэрыхуащ, Залинэ, дэ ар зэрытлъагъурэ куэд щlащ» - къызжезыlэни щыlэнщ си къалэмыр къызыхуэсщтар къыщащlэкlэ. Ар иджыблагъэ сызрихьэлlэу сызэплъа, Москва щекlуэкlа «Черкес ФМ-м и вагъуэхэр» зи фlэщыгъэ концерт инырщ икlи дахащэрщ. Дыщыгъуазэщ КъБР-м щlыхь зиlэ и артист Хьэцей Тимур илъэс зыбжанэ ипэкlэ «Черкес FM» зи фlэщыгъэ, дунейм и плlанэпэ псоми щызэхах радио къызэрызэlуихам. Абы макъ телъыджэ зиlэ артистхэмрэ купщlэ зыщlэлъ уэрэдхэмрэ (макъамэхэмрэ) фlэкlа къызэримытри бзыщlакъым. Атlэ а радиом зи макъ щызэхэтххэм ящыщу фlым я нэхъыфlыжхэрат концертым лъабжьэ хуэхъуар.

АДЫГЭ Республикэм уэрэдымрэ къафэмкlэ и «Ислъэмей» къэрал ансамблым и артистхэм «Сабиигъуэ жыжьэм и ежьухэр» макъамэ телъыджэмкlэ къызэlуаха концертышхуэр ирагъэкlуэкlащ режиссёр Гумэ Маринэрэ Урысей телевиденэм и лэжьакlуэ цlэрыlуэ Березин Владимиррэ. lуэху дахэр зи жэрдэмыр, абы и къызэгъэпэщакlуэр Хьэцейращ.

Концертхэмрэ гъэлъэгъуэныгъэхэмрэ утетхыхьыныр сфlэтыншкъым, сыту жыпlэмэ абыхэм къуат гурыщlэр, уи псэм къыщагъэуш гукъыдэжыр, гушхуэныгъэр, нэгъуэщlхэри псалъэкlэ къэпlуэтэныр гугъущ. Урысми жиlакъэ: «Щэ зэхэпх нэхърэ - зэ плъагъу». Слъэгъуамрэ зэхэсхамрэ лъэныкъуэегъэзэ сщlыныр си мымурадми, и гущlыlу къысфlэхъур абы сызэрызэщlиlэтарщ, Хьэlупэ Джэбрэlили жиlауэ, «си щхъуэфэцыр къызэригъэтэджаращ, си щlыфэр зэригъэтхытхарщ». Иджы япэу тлъагъуу, зэхэтхыу аракъым артист цlэрыlуэхэм я уэрэд жыlэкlэр, атlэми ахэр зыр адрейм кlэлъыкlуэу, уардэу заlыгъэрэ дахэу хуэпауэ, утыкум къыщихьэкlэ, гуфlэгъуэм укъытреlэтыкl. Ар дауэ, апхуэдиз къару зыщlэлъ адыгэ лъэпкъыр мащlэу, абы къыхэкlыуи гуащlэмащlэу?! Пэжкъым, пэжынкlи lэмал иlэкъым.

Москва щыпсэу адыгэхэм я нэхъыжьхэм я советым и тхьэмадэ Агъырбэ Юрэ къэпсэлъапlэр хуит щыхуащlым жиlащ:

- Иджыпстурей зэманым, псом хуэмыдэжу дэ нэхъыжьхэр, дыхуэныкъуэщ цlыхугъэм, гуапагъэм, лъытэныгъэм. Дунейм щынэхъ лъапlэ дыдэр цlыхум и псэ хуабагъэращи, ар хыдолъагъуэ тфlэфlу дызэдаlуэ цlыхубз уэрэдхэм, лъэр щlэзыгъэкl къафэхэм. Нобэ ди нэгу щlэкlыр абы и зы lыхьэщи, мы lуэху дахэр зи гукъэкlхэм, хэлъыфlыхьахэм дяпэкlи ехъулlэныгъэ яlэну ди гуапэщ. Нэхъыжьхэм я советым ди къыхуеджэныгъэр мыращ: «Дытхьэусыхэнкъым, зыри ди жагъуэ тщlынкъым, зыми зыхуэдгъэгусэнкъым, гъащlэр фlыуэ тлъагъунщ». Абы дытевгъэт псори.

Пшыхьым и япэ дакъикъэхэм къыщыщlэдзауэ уи гур зы гуфlэгъуэ гуэрым къыдрешей. Артистхэр къыздрашэ утыкум и дахагъэр, «Черкес FM» радиом и дамыгъэу ягъэувар гъуазджэм хуащlа хэлъхьэныгъэм папщlэ абыхэм ящыщхэм зэрыратыр, уэрэд нэщlысахэр, адыгэ лъэпкъыр зыгъэлъапlэ псалъэхэр зэригъэщlагъуэр Березиным и нэгум къызэрибджыкlыр... куэд мэхъу ар.

Артистхэу Алтан Гюльджан (Тыркум щыпсэу ди лъэпкъэгъухэм ящыщщ), Третьяк Татьянэ, Каримов Ринат сымэ гъэхуауэ адыгэбзэкlэ уэрэд щыжаlэм си нэпсыр къысфlекlуащ: иужьреитlыр адыгэкъым, ауэ адыгэбзэм и lэфlыр, и дахагъэр мыбыхэм зыхащlащ?! Тут Заур и макъ лъэщыр-щэ?! Хэщlыпыхьауэ къыхэха уэрэдхэмрэ ахэр зыгъэзащlэ щlалэгъуалэ дахэмрэ сыздеплъым, «Зэ уадыгэну сыт и уасэ?» псалъэ шэрыуэхэр си гум, си псэм иджыри зэ пхыкlащ, концерт къызэгъэпэщыкlэм сыт и лъэныкъуэкlи хуэlэкlуэлъакlуэ цlыхухэм си щхьэр лъагэу сагъэлъагъужащ.

Пэшым щlэсхэм гулъытэ щхьэхуэ къалэжь. Москва щыпсэухэм я закъуэкъым абы зрезыгъэхьэлlар, адыгэхэр щыпсэу зэкъуэш республикищми икlахэр мымащlэу щlэст абы, ялъагъум хьэщыкъ зэрищlар я нэгум къищу. Уэрэд цlэрыlуэхэм дежьуэ, макъамэ дахэхэм къэтэджрэ къыдэфэу. Нэхъыжьхэми нэхъыщlэхэми, артистхэми абыхэм я гуащlэм дихьэххэми, концертыр къызэгъэпэщыным хэлъыфlыхьахэми lуэхум гурэ псэкlэ lущlахэми фlыщlэшхуэ яхуищlащ Хьэцей Тимур. Концертыр зэхуащlыжащ Тхьэбысым Умар «Дэ адыгэм ди хабзэр аращ» и уэрэд цlэрыlуэмкlэ, пшыхьым хэта артист псоми зэдыжаlэу.

«Черкес ФМ-м и вагъуэхэр» концертыр щlэх-щlэхыурэ зэхашэу хабзэ ящlыну къызэгъэпэщакlуэхэм зэрамурадыр абы щыжаlати, си щхьэкlэ сыщыгуфlыкlащ. Апхуэдэ концерт адыгэхэр щыпсэу ди щlыналъэхэми нэгъуэщl къэралхэми щыбгъэлъэгъуэну узытемыукlытыхьынщ.

ИСТЭПАН Залинэ.

● Тхыгъэ кIэщIхэр

Ущалъхуа щIыпIэр

Дэ тщыщ дэтхэнэми мы уафэшхуэм и щIагъым щиIэщ зыми пимыщI, къыщалъхуа, и бынжэр щыпаупщIа щIыпIэ. А щIы кIапэр, иужькIэ дэнэ дыщымыIами, ди гум имыхуу илъщ.

Зэи жумыIэ, уигу къыумыгъэкIыххэ ар къыумыдзэу, зумыпэсу, уэ фIыуэ плъагъур дуней иныр ара хуэдэу. Дунейр фIыуэ щыпхуэлъагъунур гъащIэм и сэламыр япэу къущиха щIы кIапэр фIыуэ щыплъагъум дежщ. Ар пщыгъупщамэ, дунеишхуэм утегъуэщыхьауэ утету аращ.

Уи нэхэр

Вагъуэхэм куэдрэ сыщеплъкIэ, ахэр уи нэхэм ещхь хъууэ хуожьэ. Сэ абыхэм си щхьэр яхузощI. Ауэ ахэр щымыщ. Гу къыслъатэркъым. ЩIыIэу къыщоцIу я вагъуэ лъагапIэм. ИкIи сэ шэч къытесхьэркъым: ахэр уи нэхэращ.

ГУРУНЦ Леонид, *ермэлы тхакIуэ*

ЗэзыдзэкIар **КЪАГЪЫРМЭС Борисщ**.

● ГушыIэ

Хъуэжэ и бзаджагъэр

ГъукIэгъэсэну Хъуэжэ здэщыIэ кIыщым зы пщэдджыжь гуэрым гъукIэр фо сыхьэныфI иIыгъыу къыщIыхьащ. Фор Хъуэжэ зэрилъэгъуар зи гуапэ мыхъуа гъукIэм пцIы иупсащ:

- Мы фом щхъухь хэлъщ, умышх, уигъэлIэнщ. Сэ IуэхукIэ сожьэ, шэджагъуэ нэужьым сыкъэсыжынщ. Мо джыдэр хьэзыр хъуащи, ефэндыр къакIуэмэ, етыж.

Хъуэжэ и гурыIупсыр иригъэнэха мыхъумэ, зыри пидзыжакъым. ГъукIэми куэдрэ зимыIэжьэу щIэкIащ. Хъуэжэ сыт хуэдэ Iуэху къримыгъажьэми, и нэр фомкIэ фIэкIуэрт. Хъумышэчыжыххэ щыхъум, ефэндым и джыдэр щIакхъуэкIэ ихъуэжри, ар хигъауэурэ фо сыхьэныр ишхащ.

ГъукIэр къэкIуэжри, зиплъыхьмэ, джыдэр илъэгъужыркъым.

- Ефэндым и джыдэр ептыжа?

- УзэрыщIэкIыу сыурихри, тIэкIу сыжеящ. Сыкъэушмэ, джыдэр бгъуэтмэ къащтэ. «Сыунэхъужащ, зызгъэлIэжынщ», - жысIэри щхъухь зыхэлъ фор зэрыщыту сшхащ. Ауэ, итIани, иджыри къэс сыпсэущи, согъэщIагъуэ!

● Апхуэди къохъу

Сыт щыуагъэхэм яхузэфIэкIыр?

Хэку зауэшхуэм и зэманым хахуагъэ ин къигъэлъагъуэу зэрыпхъуакIуэ фашистхэм езэуа белорус партизанхэм ящыщщ Чуклай Иван. Абы бийхэм я бронемафIэгур икъутащ, и командирыр уIэгъэ хьэлъэ хъуауэ зэуапIэ губгъуэм кърихыжащ, гупым и комиссарыр къригъэлу, лIыхъужьыгъэ зрихьауэ езыр зэхэуэм хэкIуэдащ.

ЛIыхъужьыгъэ къигъэлъэгъуахэм папщIэ абы и цIэр отрядым фIащат. Ауэ къыдэззуа псоми телъыджэ ящыхъуат орден зратахэм и цIэр зэрыхэмытыр икIи зауэ нэужьым а Iуэхур зэрахуэу щIадзащ. Иван къыдэззуахэм ящыщ зым гу лъитащ орден зратахэм Гуклай унэцIэ зэрыхэтым, ар зэрихьэу белорус партизанхэм зы цIыхуи яхэтакъым. Арати, зэхагъэкIыу щIадзэри, лIыгъэ зэрахьам папщIэ дамыгъэ къратыну къыщагъэлъагъуэ тхыгъэм, ар тезыдзэр щыуэри, хьэрф «Ч»-м и пIэкIэ «Г» тридзауэ къыщIэкIащ. Сытми, илъэс бжыгъэ дэкIауэ, жьы хъуа анэм и къуэ Чуклай Иван зэрихьа лIыхъужьыгъэхэм папщIэ къыхуагъэфэща орденри иратыжри, пенси хуагъэувыжащ.

● Шхыныгъуэхэр

Лы гъэгъупцIам къыхэщIыкIа лыцIыкIулыбжьэ, шыпс щIэту

Былымыл гъэгъупцIар г 8 - 10 хъу тыкъыр цIыкIуурэ яупщIатэ, псы хуабэкIэ ятхьэщI, шыуаным иралъхьэ, псы щIыIэ щIакIэ, зэ къытрагъэкъуалъэ, мафIэр цIыкIу ящIри шыуаныщхьэр тепIауэ дакъикъэ 30 - 35-кIэ ягъавэ, тхъурымбэри къытрахыурэ. Абы иужькIэ лым къыщIэна лэпсыр щIагъэжри, нэгъуэщI хьэкъущыкъум иракIэ.

Шыуаным къина лым тхъу халъхьэ, мафIэм трагъэувэжри чымчыркIэ зэIащIэурэ дакъикъи 2 - 3-кIэ ягъажьэ. Бжыныщхьэ упщIэта, шыбжий сыр хьэжа, гуэдз хьэжыгъэ ухуэнщIа хакIутэ, зэIащIэурэ дакъикъи 3 - 4-кIэ ягъажьэ. ИтIанэ мафIэр цIыкIу ящI, лэпс къыщIагъэжар хакIэжри, зэIащIэурэ дакъикъи 3 - 4-кIэ трагъэт. АдэкIэ шатэ халъхьэри, хьэзыр хъуху, дакъикъи 5 - 6-кIэ, аргуэру ягъажьэ.

Лыбжьэр щащIкIэ лэпсыр шыугъэIуэмэ, ар къыщIагъэжри зэщыщхъу хъуху псывэ щIакIэ. Пщтыру яшх, пIастэ, щIакхъуэ, лэкъум, мэжаджэ, чыржын и гъусэу.

***Халъхьэхэр** (зы цIыху Iыхьэ):* лы гъэгъупцIауэ - г 200, псыуэ - г 690-рэ, тхъуэ - г 40, гуэдз хьэжыгъэу - г 10, бжьын укъэбзауэ - г 5, лэпсу - г 260-рэ, шатэу - г 50, шыбжийуэ - узыхуейм хуэдиз.

КЪУБАТИЙ Борис.

● ГъащIэ теплъэгъуэ

Дадэ нэху

Ди еджапIэм и щIыбагъымкIэ топджэгупIэ ин иIэщ. Абы и хъуреягъкIэ жыг сатырхэр дахэу щагъэкIащ. Лъэс зекIуапIи мывэ джафэкIэ ящIауэ кIуэцIрокI. Жыгей мэз цIыкIум хуэдэщ, зыщыбгъэпсэхуну, къыщыпкIухьыну тхъэжыгъуэщ. Iуащхьэ щхьэгуэм сыдэкIуеяуэ къызолъагъу, лъагъуэм тету зы дадэ, нану къызэрырашэкI гу цIыкIуи иIыгъыу къырикIуэу. НыбжьыфI зиIэ дадэ зэщIэкъуа, быдэу ету зытедза джанэгъуэншэдж щыгъым зы упIышкIугъи имыIэу, хужьыбзэу тхъуа и щхьэц щабэри дахэу ежьэкIауэ. Гъунэгъу къыщыхъум, гуфIэжу гу цIыкIум ис нану дыгъэм сыуплъащ. ИлъэсищIигъуами арагъэнт. Джэгуу, езым и уэрэд къришу илът ар гу цIыкIум. СхуэмышэчуIсыщыгуфIыкIащ. МыцIыхуи сыкъимыщIу, и нэ цIыкIухэр къысхуипIытIурэ нэхъри къызэролэ дзадзу нэхур. Зи къудамаблэм пыт тхьэмпэшхуэхэмкIэ жьауэ зыщI жыгышхуэм деж къэувыIащ дадэр. Шэнт лъахъшэ зэкIуэцIылъыр гу лъабжьэм къыщIихри игъэуващ. Нанур къищтэри епсалъэурэ и куэщIым иригъэтIысхьащ. И щIэлъыныр зрихъуэкIри икIи игъэшхащ. Дадэр мыувылъу нанум еубзэрабзэрт. Ауэрэ и бзэрабзэр гущэкъу уэрэдым хуэкIуащ. Куэд щIауэ апхуэдэу псэм ехуэбылIэу нану уэрэд зэхэсхатэкъым.

Дэгызэу щыта цIыхубз дахэшхуэхэу хъыбарыжьхэм къыхэщыжкхэр сигу къигъэкIыжащ «Си нэм и щIасэ, си псэм и хъуахуэ, дыщэ зэрылэу дэ къыдита, фом я нэхъ IэфIурэ, дызыгъэгушхуэурэ, ди щIалэ кIасэурэ Тхьэм къыдипэса...» Апхуэдиз лъагъуныгъэ хэлъу дадэм а едзыгъуэр жиIэрти, си нэпсхэр схуэмыубыду къысфIежэхащ. ГъащIэр пхуэзыгъэхуабэр - адэ-анэ, нэхъыжь уи жьэгум дэсыхущ, абы я IэфIыр зыхэзыщIа нанухэм я псэр, я гур щызу, цIыху ныкъуэу замыбжыжу дунейм тетынущ.

- Мыр си къуэрылъху еплIанэщ, - жеIэ дадэм, и нэ жан цIыкIухэмкIэ къызэплъурэ. - Псори си IэгумиспIыкIащ. Си щхьэгъусэр пасэу скIэрыхуащ. Зы къуэ закъуэ сиIэу аращи, къулыкъущIэщ, хущIыхьэркъым. СхуэзфIэкIымкIэ зыщIызогъакъуэ. Си нысэр нысэфIщ, гуапэщ, гулъытэ къысхуещI, дауэ абы сызэрыдэмыIэпыкъунур!

Нанур жеят. И шэнт цIыкIур къищтэжри дадэр ежьэжащ хуэмурэ.

Щхьэщэ пхузощI, дадэ дахэ. Яхуэпсэу уэ куэдрэ уи бынхэм. Уэ ураIэху, абыхэм я дунейщ, я насыпщ.

БАГЪ Марьям.

● Псалъэжьхэр

ХьэщIэм насып къыдокIуэ

- ГуфIэгъуэрэ гуIэгъуэрэ зэпылъщ.
- ГъащIэр гъуэрыгъуэ шэнтщ.
- Джэд нэхърэ джэдыкIэ нэхъ Iущщ.
- ЗэмыщхьитI зэрихьэлIэркъым.
- МафIэм и гъунэгъу лыр мажьэ.
- Мыгъуащэрэ щымыуэрэ щыIэкъым.
- Псым хэлъ мывитIрэ пэт зонтIэIу.
- Уи насып зыхэлъыр хым хэлъми къыхэкIынщ.
- Хабзэр убзэнкъым, акъылыр къалэнкъым.
- ЩIэщхъу зыщIэ къыщIэкIуэркъым.
- ХьэщIэм насып къыдокIуэ.
- Зы пцIым пэжищэ егъэулъий.
- Пхуэмыфащэ щауэгъу умыщI.
- Унэм зыщыгъаси, хасэм яхыхьэ.
- ФIы зыхуэпщIэм йомыхъуэныж.

Псалъэзэблэдз

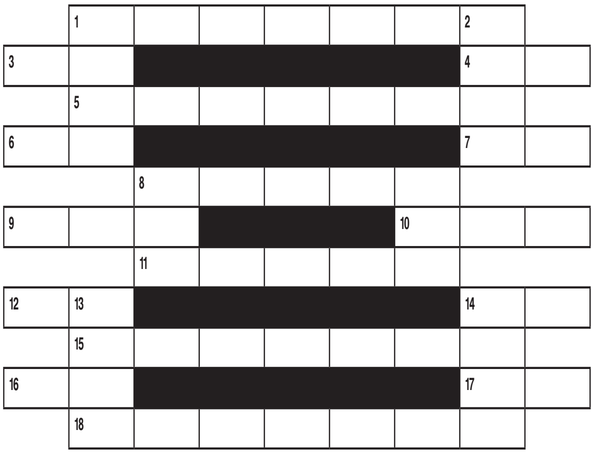

ЕкIуэкIыу: **1**. ... зы мэл щыщIэмэ, мэл щэ нэкъуэщ. **3**. Нэд мыкъу уврэ, нэд ... зигъэщхърэ? **4**. Фыз быдэ ... хьэлэлщ. **5**. Пщащэ гъум ... и щIасэщ. **6**. ... бгъалIэри лIэркъым, ... бгъатхъэри тхъэркъым. **7**. ... зыгъэдэIуэфыр ... я уасэщ. **8**. Уи фыз лIамэ, уи щIэлъэныкъуэр ... . **9**. ФэкIэ щIалэрэ ... лIыуэ. **10**. ... и напэщ, кхъуэр и пащIэщ. **11**. ЩIалэ фIыцIэ ..., ахъшэ фIыцIэ гуфIакIэ. **12**. Набдзэ ... фIэщIурэ нэр ирищIащ. **14**. Къоуэм уемыуэжмэ, ... пфIэту укъищIэркъым. **15**. Былымыр зейм ..., хьэрэмщ. **16**. ... махуэ Iумахуэщ. **17**. ... илъагъу ... ещIэж. **18**. Узыгъэгугъэрэ уи ... .

Къехыу: **1**. Бжьэ ... зи куэдым и жьантIэ дегъэувэ. **2**. Бжьыхьэ жэщ щэрэ ... . **8**. ... щхьэкIэ, нэщIщ, жьыщIэн щхьэкIэ, фIейщ. **13**. Я нэхъыкIэм гухъу накIэр ... . **14**. ЦIыхуфI и ... хьэзырщ.

Зэхэзылъхьар **БИЦУ Жаннэщ**.

Накъыгъэм и 27-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

ЕкIуэкIыу: **1**. Балъкъ. **5**. Чысэ. **7**. Медан. **8**. Мусэ. **9**. Тхьэв. **11**. Зей. **12**. Ажэ. **13**. Къэб. **14**. Есэп. **17**. КIанэ. **19**. ЩIыунэ. **20**. Хьурей. **21**. Хьыщт.

Къехыу: **1**. Арму. **3**. Къамэ. **4**. Хьыданжэрумэ. **5**. Чынт. **6**. Собэ. **8**. Мазае. **10**. Вабдзэ. **15**. Сокъур. **16**. ПщIий. **17**. КIэпхъ. **18**. Нэхущ.

Адыгэ фащэр ящыгъыу къызэдэжащ

Мыгъэрей зэхьэзэхуэхэм я ещанэ шыгъэжэгъуэр Налшык и ипподромым щызэхэтащ. Щыгъуазэ фыхуэтщIынщ абы кърикIуахэм.

ГУАПЭ зэрытщыхъуащи, мы гъэм хуэдэу, япэ шыгъэжэгъуищым апхуэдиз цIыху еплъыну зэи къекIуэлIакъым. Бжыгъэхэм кIэлъыплъхэм къызэрыджаIамкIэ, ар цIыху минипщIым щIегъу. ИтIанэ, илъэсищкIэ зэпыуауэ, адыгэшхэри къызэдагъэжащ. Ар къыщыхъуар сыхьэтиплIхэм дежми, иужь дыдэ зэпеуэгъуэу щытми, мы спорт лIэужьыгъуэм дихьэххэр тепыIафIэу пэплъащ, апхуэдизкIэ хуэзэшат мыпхуэдэ Iуэхугъуэми. Ар щыхьэт тохъуэ ди лъахэгъухэм адыгэшым, шыгъажэм хуаIэ лъагъуныгъэр зэрыкуум. Апхуэдэу, къызэдагъэжахэм я ныбжьыр илъэсищ нэхърэ нэхъ мащIэтэкъым, я бжыгъэр 11 хъурт.

ИтIанэ мы зэпеуэм, метр 1600-рэ хъум, Кавказ Ищхъэрэмрэ Кавказ Ипщэмрэ я «Урысей ипподромхэр» АО-м и жэрдэмкIэ, къыщыжащ Сэкрэк Заур и Карабаирыр. Ар фэеплъ хуащIащ Кавказ зауэм хэкIуэда адыгэхэм. Шухэм псоми адыгэ фащэ ящыгъащ. ШыгъэжапIэм и унафэщIым ейр къыщылыдыкIыу хужьт. Мы къэжэгъуэм, и заводым къыбгъэдэкIыу абы игъэува ахъшэ саугъэтыр сом мини 100 хъурт. Ар къэзыхьар Гелиос шырщ. Абы тесар Борсэ Сэлимщ. Саугъэтыр текIуахэм езытар Дунейпсо Адыгэ Хасэм и тхьэмадэ Сэхъурокъуэ Хьэутийщ.

Иджы адрей зэпеуэхэм, зэрызэкIэлъыкIуэм хуэдэу, дакъытеувыIэнщ.

Япэу, илъэситI зи ныбжь шы лъэпкъыфI зэмылIэужьыгъуэхэр метр 1000 зи кIыхьагъ гъуэгуанэм къыщызэдэжахэщ, Ростов и шыгъэжапIэм и саугъэтым щIэбэну ТекIуэныгъэ къэзыхьар Сэкрэк

Сурэтыр **Уэлджыр Артур** *трихащ.*

Заур и Баккарат Роуджырщ. Абы и гъэсакIуэщ Бахъуэ Мухьэмэд. Тесар япэ категорие зиIэ шуулей Щоджэн Iэдэмщ. Мы зэхьэзэхуэр, ипэм къыщыщIэдзауэ икIэм нэсыху, апхуэдизкIэ зэрыхэгъэзыхьу, гуащIэу екIуэкIати, япэ увыпIэр къэзыхьар адрейхэм зэрефIэкIар бжьизкIэщ. Абы къигъэлъэгъуащ Урысейм къыщагъэхъуа шы лъэпкъхэр етIуанэу къэса ирланд щылъхум зэрефIэкIыр.

КъыкIэлъыкIуэу ирагъэкIуэкIа зэдэжэгъуитIри куэдым мыхьэнэ хэха зратхэм ящыщт. Илъэсищ зи ныбжь хьэрыпышхэмкIэ метр 1600-м къыщызэдэжахэм зэкIэлъхьэужьу, ещанэу текIуэныгъэ къыщызыхьар Талащенкэ Юрэ и шырщ. Абы и гъэсакIуэр Михайлук Василийщ. Къэзыгъэжар мастер-шуулей Тихонов Юрэщ.

Саугъэту сом мин 300 щагъэджэгуа зэдэжэм нэхъ лъэпкъыфIхэу ших щызэпеуащ. Ди дэщIакIуэхэр щыгугъами, абы щытекIуакъым «Эльбрус» клубым и Аксессыр. Ар етхуанэу къэсауэ аращ. Бжьыпэр зыубыдар Лайткон американ шырщ. Зейр Новомарьевскэ мэкъумэш фермэрщ.

Метр 1800-м къыщыжахэми, дызэрыщыгугъам хуэдэу, Мамхэгъ Астемыр и Багдарэр щытекIуакъым. Псом нэхърэ нэхъ жэру къыщIэкIар Бабуев Тимур и шырщ. Шуулейуэ щытар Щоджэн Iэдэмщ.

Зыми хуигъэфэщакъым зи ныбжь хэкIуэта Акцент къигъэхъуар. Иужь зэманым ехъулIэныгъэшхуэ имыIэжу къекIуэкIыурэ, гъэсакIуэ цIэрыIуэ Алокъуэ Аслъэнджэрийрэ япэ категорие зиIэ шуулей Шыкъ Астемыррэ я Iэмыщ Iэ ихуэри, абы хъарзынэу зыкъиIэтыжащ, мы къэжэгъуэми щытекIуащ. Ар умыгъэщIэгъуэну гугъущ, къызэдэжахэм я лъэкIыныгъэр къэплъытэмэ.

КилометритI зи кIыхьагъ гъуэгуанэм къыщызэдэжа, илъэсищ зы ныбжь шипщIым нэхъапэкIэ ехъулIэныгъэшхуэ зиIа яхэттэкъым. Мыхэр мастер-гъэсакIуэ Хьэмыз Руслан и щIыхькIэ къызэдэжащ. Шыгъэжэгъуэ махуэр къызэрекIуэкIам къыщхьэщыкIакъым мыри. Ямыгугъауэ Салмахажиев Назарбэч иш Шунгитыр псоми ящхьэщыжащ. Зыгъэхьэзырар ПщыукI Амирщ. Ар къэзыгъэжа Сыжажэ Руслани и тренерщ.

Дзэм езым и фIэфIыныгъэкIэ къулыкъу щищIэу, Украинэм щекIуэкI зауэм хэкIуадэу «Урысейм и ЛIыхъужь» цIэ лъапIэр зрата Аршинов Николай фэеплъ хуащIа къызэдэжэм нэхъ лъэпкъыфIу къалъытэ шипщIым, нэхъ ныбжь зиIэхэм, метр 2000 зэпачащ. Мыбдежми дэщIакIуэхэм ягугъа, ДыщэкI Хьэжмурат и Ультиматумыракъым текIуэныгъэ къэзыхьар, атIэ франджы шы лъэпкъыгъуэ Биг Брайтщ. Ар зейр мастер-тренер Кантакузин Максутщ, тесар мастер-шуулей Иванской Александрщ.

Урысейм къыщагъэхъуа, илъэсищ зи ныбжь шы лъэпкъыгъуэфIхэу пщIы Украинэм щызауэ ди лIыхъужьхэм я щIыхькIэ ягъэува саугъэтым щIэбэнащ. Ахэр къыщызэдэжащ метр 1800-рэ зи кIыхьагъ гъуэгуанэм. Гугъу дехьами, хуэфащэу абы бжьыпэр щызыубыдар Сэкрэк Заур и пцIэгъуэплъ Альфаизщ.

Зи чэзу шыгъэжэгъуэр мэкъуауэгъуэм и 17-м зэхэтынущ.

ШАФИЙ Аслъэн.

● Гъэлъэгъуэныгъэхэр

СурэтыщI ныбжьыщIэхэм я Iэдакъэщ IэкIхэр

Сурэтыр **Къарей Элинэ** *трихащ.*

Сабийхэм я дунейпсо махуэм, мэкъуауэгъуэм и 1-м, Ткаченкэ Андрей и цIэр зезыхьэ музейм къыщызэIуахащ сурэт щIыныкIэ Кавказ Ищхъэрэм и XV зэпеуэр.

ЗЭХЬЭЗЭХУЭМ гъэ къэс нэхъри зэрызиубгъум и щыхьэту, Кавказ Ищхъэрэм и щIыналъэхэм ис сабийхэм я лэжьыгъи 100 хагъэхьащ музейм щагъэлъагъуэхэм.

КъБР-м ЩэнхабзэмкIэ и министерствэм художественнэ егъэджэныгъэмкIэ и Методикэ центрым и унафэщI Бэрбэч Беслъэн зэIущIэ гуапэр къыщызэIуихым къыхигъэщащ художник ныбжьыщIэхэр зэпымыууэ зэрылажьэр, я зэфIэкIым зэрыхагъахъуэр, Ткаченкэ Андрей и цIэкIэ къызэрагъэпэща зэхьэзэхуэм къагъэхьа сурэтхэмкIи ар зэрынэрылъагъур.

- ЕгъэджакIуэхэмрэ унэтIакIуэхэмрэ я илъэсым къызэрагъэпэща зэпеуэм мыхьэнэшхуэ иIэщ. Ткаченкэ Андрей егъэджакIуэ, гъэсакIуэ Iэзэу, а IэщIагъэм и щапхъэу щытащ. Къэбэрдей-Балъкъэрым и щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ хэлъхьэныгъэ ин хуищIащ, ди республикэм и цIэр ди къэралми хамэ къэралхэми щызыгъэIуа сурэтыщI куэд игъэсащ, - жиIащ КъБР-м щэнхабзэмкIэ и министрым и къуэдзэ Карчаевэ Iэминэ.

КъБР-м и Iэтащхьэм и чэнджэщэгъу Уянаевэ Iэминат сурэтыщI ныбжьыщIэхэм захуигъэзащ цIыхубэр зэрыгушхуэн ехъулIэныгъэхэр яIэну, ди щIыналъэр щIыпIэ жыжьэхэм щагъэIуну. Сабийхэм я зэфIэкIхэр къызыкъуахынымкIэ ядэIэпыкъу я адэанэхэмрэ егъэджакIуэхэмрэ фIыщIэ яхуищIащ.

Налшык округым и Чристэн члисэхэм я благочиннэ Бобылев Валентин жиIащ зэпеуэм и щIыб лэжьыгъэшхуэ зэрыдэлъыр. Абы ныбжьыщIэхэм захуигъэзащ къызыхэкIа лъэпкъым, я щIыналъэм хуэщхьэпэу, хуэпэжу къэхъуну.

Мэздэгу къалэм и художественнэ школым и унафэщI Лобковэ Наталье къыхигъэщащ илъэсипщIым щIигъуауэ я гъэсэнхэр мы зэпеуэм я зэфIэкI зэрыщеплъыжыр, абы и фIыгъэкIэ я Iэзагъэм зэрыхагъахъуэр. Наталье къызэгъэпэщакIуэхэмрэ къэпщытакIуэхэмрэ фIыщIэ яхуищIащ.

Зэхьэзэхуэм щытекIуахэм я цIэ абдеж къыщраIуащ икIи щагъэлъэпIащ. КъыжыIапхъэщ, мы гъэм абы иджыри Iуэхугъуит I зэрыхагъэхьар: композитор цIэрыIуэ Рахманинов Сергей илъэси 150-рэ зэрырикъумрэ зи узыншагъэм къимыхь сабийхэм я зэфIэкIхэр къагъэнэIуэным теухуамрэ. Ткаченкэ Андрей ипхъу Маринэ КъБР-м и Iэтащхьэм, ЩэнхабзэмкIэ министерствэм, зэпеуэр къызэзыгъэпэщахэм фIыщIэ яхуищIащ.

Илъэс 15 хъуащ мы зэпеуэр зэраублэрэ. ЗэрыгурыIуэгъуэщи, ар щхьэпэщ Кавказ Ищхъэрэм и хэгъэгухэм щыпсэухэр зэрыцIыхунымкIэ, ныбжьыщIэхэм я Iэзагъэм хэгъэхъуэнымкIэ, ныбжьэгъу зэхуэхъунымкIэ.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

Езым хуэдэхэм йофIэкI

«Пятница» телеканалым щекIуэкI «Псом нэхърэ нэхъ Iущ» нэтыным хэтащ Налшык щыщ Щэрдан Рэмэзан.

НЭТЫНЫМ щIэныгъэрэ жанагъкIэ щызэпоуэ илъэси 6-14 зи ныбжь цIыкIухэр. Абы къыщахутэ политикэм, ментальнэ арифметикэм, программированэм, шахматхэм, нэгъуэщI куэдми дихьэх ныбжьыщIэхэм я щIэныгъэр.

Илъэс 13 зи ныбжь ди щIалэ цIыкIум псом нэхърэ нэхъ Iущу зыкъыщигъэлъэгъуащ нэтынхэм ящыщ зым. Абы пэжу, псынщIэу, губзыгъэу итащ и жэуапхэр икIи псом нэхърэ нэхъыбэ балл зэхуихьэсащ. Рэмэзан инженер хъуну и хъуэпсапIэщ, щIыуэпсыр фIыуэ елъагъу.

ГЪУЭТ Синэ.

Фыдогъэблагъэ!

● Футбол

Урысей Федерацэм футболымкIэ и етIуанэ лигэ. Япэ гуп.
КIэух Iыхьэм и еханэ джэгугъуэ
«Спартак-Налшык» - «Мэшыкъуэ-КМВ» (Псыхуабэ)
Налшык. «Спартак» стадион.
Мэкъуауэгъуэм и 4.
Сыхьэт 16-м.

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч

Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдокI. 12+

Индексыр П 5894 • Тиражыр 1.683
Заказыр №1173

Газетым Iэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ IуэхущIапIэм ПИ № ТУ07-00117-м щIэту ятхащ.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым – 42-56-19; унафэщI-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

ДИ ХЭЩIАПIЭР
360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Ленинным и цIэр зезыхьэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщIанэ къатхэр.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ.
357600, Ставрополь край, ЕсэнтIыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А